

Juli 2020 א תמוז תש"פ ✎ editie 78/2 (digitaal)

ALEH עלה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד

IN DEZE ALEH: Op reis naar Suriname, Zichron Ya'akov en in 1939 met de 'Dora' van Mokum naar Shefayim! Taal, pinat Ivriet, Joden van Leeuwarden, corona in de Oude Stad en nieuws uit Joods en niet-Joods Nederland.

*** Zoek je werk? Ben jij in de crisis je werk kwijt
geraakt? De IOH is er ook voor jou!**

In de volgende Aleh plaatsen we gratis wat je zoekt! Zie de eerste die hier
gebruik van maakte als voorbeeld voor jou op p. 61 onderaan.

Laat weten wat je wilt aan Chris op kantoor: 03-5625611 of ioh@netvision.net.il

Niet vergeten! Op dinsdag 28 juli houden wij de Algemene
Vergadering per 'ZOOM'. Instructies volgen!

juli 2020 תמוז תש"פ
Jaargang 78 nummer 2 (digitaal)

Oplage: 900

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Ya'akov Almor
Bart Berman
Chaya Brasz
Rob Coopman
Eldad Kisch

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Baruch Bar-Tel, Robert Barzelay, Erwin Boers, Chris Bonfeel,
Greet Coopman-Troostwijk, Refael David, Chawa Dinner,
Miriam Dubi-Gazan, Shlomo Ganor, Dini Goldschmidt, Ruth de
Jong, Gila Kedar, Ini Lederer, Judith Millul, Hilde Pach, Ratna
Pelle, Harry Polak, Malka Shamir-de Leeuw, Navah Verhoeven,
Ita Vos.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehioh@gmail.com
fax: 03-5625575
IOH - t.a.v. redactie Aleh
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
Bijdragen als e-mail attachment.
Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).
Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Aleh wordt toegezonden aan alle leden van de IOH.
Lidmaatschap voor het verenigingsjaar 2020 bedraagt per
1 april NIS NIS 295,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.
Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei
Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de
advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet
geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek
geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent
niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie
behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten,
te redigeren of niet te publiceren.

Op de voorkant: Na de strenge lockdown bevrijdend dansen
bij Beth Juliana op de muziek van het trio Dr. Jazz. V.l.n.r.: Ilana
Manzur, Willy Bachrach en Ayala Amir. (Foto: Ita Vos)

4	Van de voorzitter
5	Van de redactietafel
6	Uit kantoor geklapt
7	Personalia
8	Op reis ▶ Suriname
12	▶ Zichron Ya'akov
16	Van de afdelingen
20	Jad Davids
20	Uit de ouderhuizen
24	Op reis ▶ Met de 'Dora' in 1939
34	Taal ▶ Nippertjeseconomie
36	▶ Pinat Ivriet
38	NLinIL ▶ Doorlopende volmacht
39	▶ Nederlanders buitengaats
40	▶ Meals on wheels en SCMI
41	Minny Mock ▶ Israëlische literatuur
43	▶ Amsterdams naoorlogs verhaal
45	Humor
46	Corona ▶ Onkruid
47	Gedicht ▶ Gerijmel
48	Boekbespreking ▶ Ira's bekentenis
49	▶ Joden van Leeuwarden
52	Lezershoekje ▶ Corona in de Rova
54	▶ Historische lelies
56	Nieuws uit Joods Nederland ▶ Harry Polak
58	Nieuws uit Nederland ▶ Ratna Pelle

Algemene Vergadering

We leven in bijzondere tijden. Velen koesterden de hoop, dat we met het aanbreken van de zomer het Covid-19-virus de baas zouden zijn. Helaas is niets minder waar. Er is sprake van een tweede golf en het vooruitzicht op het post-corona-tijdperk lijkt nog niet in zicht. Vandaar dat we de **AV op**

28 juli dit jaar per zoom zullen houden. Uw gezondheid gaat immers boven alles! Velen van u hebben al kennis gemaakt met zoom maar niet iedereen. Wij zullen dan ook ruimschoots van tevoren instructies versturen hoe u per zoom deel kunt nemen en ook aan de ouderhuizen Beth Juliana en Beth Joles verzoeken wij te regelen dat u de AV kunt bijwonen.

Solidariteit

Ik wil namens het Hoofdbestuur iedereen bedanken die zich de afgelopen tijd onafgebroken heeft ingezet gedurende deze coronacrisis. Ik denk aan de vele telefoontjes die onze vrijwilligers naar onze leden pleegden; de afdelingen die zich van hun beste kant lieten zien; de verschillende organisaties waar we mee samenwerkten om de eerste nood te lenigen; de individuele bijdragen, of die nu in geld werden uitgedrukt of in aanbieden van andere hulp. Ik denk ook aan onze Chris die het kantoor in deze moeilijke periode draaiende wist te houden.

Juist nu is het hartverwarmend te zien hoe wij als Nederlanders in Israël een hechte solidaire gemeenschap vormen ondanks onderlinge verschillen. Het aantal mensen dat hulp aanbood was zelfs groter dan het aantal dat om hulp vroeg. Helaas is de impact op ons allen nog onverminderd groot, dus uw inzet blijft nodig. Waar dat kan zullen we helpen!

Afscheid

John Groenendijk is onlangs met pensioen gegaan. Hij was medewerker op de Nederlandse ambassade bij de afdeling V&O in verband met de WUV. Wij kijken terug op een lange en bijzonder goede samenwerking en danken John voor zijn professionele en persoonlijke inzet. Veel succes in de nieuwe levensfase, John! Uiteraard werken wij op de vertrouwde wijze verder met Thirza Yunger en we zien uit naar Sarah Navon-Hage en Simone Post, die John zullen gaan vervangen.

NS - Commissie Tegemoetkoming

De uiterste datum om een aanvraag in te dienen voor een individuele tegemoetkoming bij de Commissie Individuele Tegemoetkoming Slachtoffers WOII Transporten NS is thans 5 augustus 2020 via de website <https://commissietegemoetkomingns.nl/aanvragen>. Wij hebben verzocht deze aanvraagtermijn te verlengen tot 31 december 2020. Zolang er geen instemming is met dat verzoek en u wel denkt in aanmerking te komen, dringen we er bij u op aan uw aanvraag zo snel mogelijk in te dienen.

Rest mij u allen een goede gezondheid toe te wensen en ik hoop u via zoom op 28 juli aanstaande te zien!

Gideon van der Sluis

Voorzitter@ioh.co.il

DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2020

Editie	Uiterste inzenddatum kopij	Verschijningsdatum omstreeks
78/3 Rosj Hasjananummer	20 juli	15 september
78/4 Chanoekanummer	10 oktober	10 december

ZOMER, VAKANTIE EN OP REIS!

Van de redactie verwachten onze lezers misschien, dat we er een heel coronanummer van hebben gemaakt, maar niets is minder waar. Het onderwerp komt natuurlijk wel in deze Aleh voor, vooral in de verslagen uit de afdelingen, de Nederlandse ouderhuizen en ook hier en daar tussendoor. Maar dit nummer is toch echt bedoeld als Zomernummer en bij zomer denken velen aan vakantie en op reis gaan. Zelfs als dat op het ogenblik niet is te verwezenlijken en we het land niet uit kunnen en wekenlang ook ons huis niet, is het dromen daarover grenzeloos als optimistische onderbreking.

We gaan dus met Refael David naar Suriname, een verre reis, die hij eind vorig jaar nog ongestoord kon maken. Robert Barzelay schreef uitnodigend over zijn woonplaats Zichron Ya'akov voor een uitstapje of vakantie in eigen land. We hopen dat de mooie foto's bij de artikelen het reisplezier verhogen. Vooral op het computerscherm komen die foto's in dit digitale nummer goed tot uitdrukking. Als er meer Aleh-lezers zijn, die hun eigen woonplaats eens als doel voor een uitstapje in het zonnetje willen zetten, zijn we daar blij mee, vooral minder bekende oorden voor nieuwe oliem die het land nog niet zo goed kennen.

Kritische kanttekeningen over de nadelen van het massatoerisme voor het klimaat, laten we deze keer achterwege, al zal het een ieder zijn opgevallen hoe schoon de lucht werd en hoe stil de omgeving, terwijl we allemaal in 'hesger' waren, de bijna totale 'lockdown'. Dieren en dierengeluiden vingen opeens onze blikken en oren en zij vulden de stilte prachtig op. Het geeft te denken. Hopelijk kunnen we daar in de toekomst wat mee doen. Ieder voor zich en met zijn allen samen.

Reizen doe je overigens ook niet altijd voor de lol. De tochten van illegale migranten en vluchtelingen op de Middellandse Zee van de afgelopen jaren, deden weleens denken aan de illegale immigratie, de Aliyah Bet, naar het Mandaatsgebied Palestina, voor ons 'Eretz Israel'. De reis in 1939 met het illegale schip de Dora, dat vanuit de Amsterdamse haven zogenaamd naar Siam vertrok, bracht honderden Duits-Joodse vluchtelingen vanuit Nederland en België en ook een aantal Nederlandse chaloetsiem aan land. Een spannende onderneming vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Behalve het reizen kunnen IOH-leden en abonnees van de Aleh hun hart ophalen aan de vele andere bijdragen, van culturele of andere aard. Leden die nog niet 'digitaal' zijn krijgen een volwaardige zwart-wit kopie van dit nummer over de post. We wensen u allen veel leesplezier!

De redactie

Het Hoofdbestuur in 'zoom'-vergadering bijeen

Polak Finance & Investments

Jissachar Polak is dé bekende, vertrouwde en echt Hollandse financieel adviseur in Israël voor

financieel advies

hypotheekadvies

**begeleiding/advies
beleggen**

**doorlopende financiële
begeleiding**

**financiële
oudedagsplanning**

(t) 03-605 0218 • (m) 054-428 7055 • www.polakinvestments.com • global@polakinvestments.com

UIT KANTOOR GEKLAPT

Aangezien het coronatijdperk grote financiële schade berokkent aan ons allen, besloot het Hoofdbestuur om het lage contributiebedrag (NIS 275 in plaats van NIS 295) voorlopig te handhaven. Inmiddels heeft tweederde van onze leden de contributie voor 2020 voldaan, waarvoor onze dank.

In de weken van grote beperkingen en huisarrest kwam het bijzonder goed uit dat het kantoor van de IOH zich in Givat Shmuel bevindt. We huren een kantoortje in het kleine winkelcentrum van Ramat Ilan en dat is precies tegenover mijn woning. Wekenlang was ik vaak de enige persoon die om 8 uur de straat overstak om naar kantoor te gaan, deze afstand ligt ruim binnen de 100 toegestane meters.

In de ochtenduren verwerkte ik de contributiebetalingen en emailberichten; vanaf het middaguur schakelde ik de IOH telefoon door naar mijn mobiel en werkte verder vanuit huis.

Halverwege deze coronatijd kwam een tiental

hulpverzoeken om maaltijden te ontvangen of om assistentie bij het doen van boodschappen. Dankzij o.a. NINI en het Dutch Forum Israël kon meestal direct hulp geboden worden. Ook meldde zich een groot aantal vrijwilligers om te telefoneren met eenzame mensen en/of maaltijden en boodschappen te bezorgen.

Momenteel richten we ons op de AV die medio juni in Beth Joles zou plaatsvinden maar vanwege de coronabeperkingen moest worden uitgesteld naar **dinsdag 28 juli 2020**.

Omdat het bijeenkomen van onze op leeftijd zijnde leden in (post)coronatijd totaal onverantwoord is, gaat het Hoofdbestuur ervan uit, dat de AV over verenigingsjaar 2019 per ZOOM zal worden gehouden en dat is voor het eerst in de geschiedenis van onze vereniging! U ontvangt hierover zo snel mogelijk meer informatie.

Een hartelijke groet en goede gezondheid toegewenst!

Chris Bonfeel

PERSONALIA

Overleden

Dhr. Josef (Jossi) Poran, Moshav Shedma

Dhr. Abraham Michael Herzberg, Beer Sheva

Dr. Minny Mock-Degen, Rehovot

Mw. Ursela Chanita Moses, Bat Yam

Mw. Rivka (Regina) Trattner-Berenboim, Jeruzalem

Mw. Henriette (Rita) Yaron, Ramat Hasharon

Rabbijn David Brodman, Savyon

Dhr. Gershon Eisenmann, Jeruzalem

Rav Hans Rodrigues Pereira, Herzliya

יהי זכרם ברוך

Geboren

Achterkleindochter voor Nechama Berlinger-van Gelder

Achterkleinzoon voor Chava en Yehuda Dinner

Kleinzoon voor Irith Mosterd en Harry Polak

2 Achterkleindochters en 2 achterkleinzonen voor Froukje en Barend Noot

Achterkleindochter voor Harriet en David Eisenmann

Achterkleindochter voor Dini Goldschmidt

2 Achterkleinkinderen voor Esther en Menachem Philipson-Armon

Kleinzoon voor Ita en John Garcia

Kleinzoon voor Rivka en James Loewenstein

Achterkleindochter voor Barend en Froukje Noot

מזל טוב והרבה נחת!

DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren** en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivvrit**, Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-7400068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com

Suriname,

een verre reis die smaakt naar meer!

In augustus 2019 heb ik ruim een week in Suriname doorgebracht en ik ben enthousiast over het land. Het is bij uitstek geschikt voor degenen die een actieve vakantie willen doorbrengen in een ontspannen sfeer. In Suriname heeft men geen haast, dit in tegenstelling tot Israël waar vrijwel iedereen haast heeft. Het is een land waar prestaties niet voorop staan. Ook niet in de sport. Maar wel zorg voor de medemens en ook zorg voor het milieu.

Zo zou er vlak bij de hoofdstad een prachtig watersportcentrum aangelegd kunnen worden. Maar ik heb er geen zeilboot gezien en ook geen roeiboot. Wie in de westelijke wereld een vliegveld verlaat, komt direct op een autoweg met drie, vier of vijf rijbanen in beide richtingen. Wie in Suriname de nationale luchthaven verlaat, komt op een rotonde en vandaar leidt een landelijk weggetje de bezoeker naar de hoofdstad Paramaribo. Een langdurige rit vanwege de vele verkeersdrempels en voor veel weggedeelten geldt een maximumsnelheid van 60 km/u.

Waarom trok Suriname mij aan? Wel, ik had zin in Bonaire en had zelfs over een aanbieding van een reis naar dat eiland gedroomd. Ik dacht: als ik nu toch zo'n verre reis maak, dan is ook Suriname mooi meegenomen. De sfeer daar leek me wel fijn en bovendien komen mijn schoonzuster en mijn schoonzoon daar vandaan.

Suriname is sinds 1975 onafhankelijk, maar in de hoofdstad ziet men nog veel dat aan de koloniale periode herinnert. Men is trots op zijn verleden en ik heb volstrekt geen wrok gevoeld over de koloniale overheersing door Nederland. Koningin Wilhelmina heeft dan ook al tijdens de Tweede Wereldoorlog gesuggereerd, dat Suriname autonomie moest krijgen.

Het bijzondere van Suriname is, dat er geen enkele vorm van racisme te bespeuren valt. De voorouders van de huidige bewoners kwamen uit Afrika, uit India, uit Java en natuurlijk ook uit Nederland. Er zijn ook veel Chinezen. En dan zijn er nog de echte autochtonen. Joden zijn er maar weinig meer. De Sefardische gemeente is al opgeheven en de Asjkenazische telt minder dan honderd leden. De prachtige synagoge – voorzien van zand op de vloer, naar Amsterdamse traditie – staat vlak naast de grote moskee. Joden en moslims gaan broederlijk met elkaar om. Op onze hoge feestdagen mogen de Joden ook parkeren op het parkeerterrein van de moskee; op hun hoge feestdagen mogen de moslims het parkeerterrein van de sjoel gebruiken.

De Joden hebben in het verleden een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van de regio. Dat is goed te verklaren. Na het begin van de inquisitie in Spanje, in 1492, verlieten veel Joden Spanje en kwamen in Portugal terecht. Daar was de toestand voor hen niet veel beter. Men had behalve de Nederlanden Zuid-Amerika als optie beschikbaar. Als Joden dan terecht kwamen in gebieden onder Portugese heerschappij, waren ze na verloop van tijd met hun emigratie niet echt opgeschoten. Maar in gebieden onder Nederlandse heerschappij hadden ze het wel goed. Ze hadden er vrijheid van meningsuiting en kregen de gelegenheid veel bij te dragen tot de ontwikkeling van de regio.

Wie het land goed wil leren kennen, moet een rondleiding door de hoofdstad meemaken en vervolgens het binnenland intrekken. In de hoofdstad zijn enkele goede hotels. Het eten in de restaurants is lekker, dat is algemeen bekend. Wie echter

bitterballen wil eten, kan die ook krijgen. En wie zijn geld wil vergokken, heeft daartoe de gelegenheid. Maar echt toeristisch is de hoofdstad toch niet. De stad heeft ongeveer evenveel inwoners als Ashdod, zonder hoogbouw. Er is natuurlijk genoeg bouwgrond.

Na de hoofdstad heb ik met een kleine groep een paar dagen in de binnenlanden doorgebracht, in het oerwoud. Op de mooiste plek die ik ooit in de natuur heb gezien had ik een hutje. Dergelijke plekken zijn niet over de weg te bereiken, alleen per korjaal. Dat is een snelle open passagiersboot voor acht opvarenden. Ik heb daar veel over de plaatselijke cultuur, en ook over het spirituele leven, leren kennen. Voorts heb ik een stevige boswandeling gemaakt, alles onder zeer deskundige begeleiding. Een waar eldorado voor natuurliefhebbers.

Ook was ik in een vroeger centrum van plantages en heb daar een nacht in een koloniale woning doorgebracht. En er was nog veel meer interessants, zoals het Fort Nieuw Amsterdam met zijn militaire museum. Het is langzamerhand voldoende bekend dat tijdens de Tweede Wereldoorlog de Nederlandse regering slecht was voor de Joden. Maar niet alleen voor de Joden. Tijdens de oorlog waren er veel Surinaamse jongeren die tegen de Duitsers wilden vechten. De motivatie daarvoor was echt heel groot. Zo waren er een paar honderd Surinaamse jongeren die zich lieten inschrijven voor de Prinses Irene Brigade. De Nederlandse regering maakte die inschrijving ongedaan en verbood absoluut verdere

inschrijving van Surinaamse jongeren voor de Prinses Irene Brigade. Want anders zou het wel eens kunnen zijn, dat Surinaamse soldaten zouden worden ingedeeld samen met blanke soldaten uit Zuid-Afrika!

Wie Suriname wil bezoeken, moet liefst wel Nederlands kennen. Sinds 1980 is er leerplicht in Suriname, tot de leeftijd van 16 jaar, en al het onderwijs wordt in het Nederlands gegeven. Zo zijn er dus alleen nog ouderen die geen Nederlands kennen. Onder elkaar spreken de Surinamers vaak een eigen taal. En wat het geld betreft: de Surinaamse dollar is een zwakke valuta. Men moet altijd wel wat Surinaams geld bij zich hebben voor de kleine uitgaven, maar in hotels en restaurants kan men ook in euro's betalen. De prijzen zijn ongeveer de helft van die in Israël. Men betaalt weinig belasting en daar staat dan geringe sociale zorg tegenover. Waar ik me zorgen over maak, is dat de prijzen snel zullen stijgen en de lonen niet. Dan komt er een groot probleem. Maar och, de Surinamers denken zeker: "Wie dan leeft, dan zorgt."

Ik heb een fantastisch fijne tijd gehad in Suriname; ik had een totaal pakket gekregen waar alles in zat, van Tel Aviv naar Tel Aviv. Dat pakket was in overeenstemming met mijn wensen samengesteld door een reisbureau in Enschede (bekend bij de Aleh-redactie) en de hele uitvoering klopte tot op de minuut. Ook de wat ingewikkelde vliegreis van Paramaribo naar Bonaire, "Nederland met een glimlach". Alles smaakt naar meer, alleen de reis is wel erg lang...

Refael David

Het is aangenaam vertoeven in Zichron Ya'akov, proef maar even mee!

Een plaats die heel geschikt is voor dag-uitstapjes of een korte 'vakantie in eigen land' is Zichron Ya'akov. Goed bereikbaar ligt het 35 km ten zuiden van Haifa, 65 km ten noorden van Tel Aviv en op 162 m hoogte aan de zuidkant van het Carmel-gebergte, met prachtige panorama's richting kuststrook en Middellandse Zee. Het heeft inmiddels ook een interessante geschiedenis, waar bezoekers letterlijk van kunnen meeproeven.

In 1882 kochten honderd leden van de Hovevei Zion-beweging uit Roemenië grond in Zammarin, het huidige Zichron Ya'akov. Het was één van de eerste Joodse nederzettingen van pioniers in het land. Het rotsachtige terrein was echter zeer moeilijk te bewerken en een uitbraak van malaria resulteerde in de dood van zowel volwassenen als kinderen. Deze omstandigheden brachten velen ertoe om al na twaalf maanden te vertrekken.

In 1883 besloot baron Edmond de Rothschild de achtergebleven inwoners te helpen. Plannen werden geformuleerd voor de ontwikkeling van het land voor agrarische doeleinden en voor de vestiging van huizen. Baron Rothschild hernoemde het stadje Zichron Ya'akov ter nagedachtenis aan zijn vader, baron James (Ya'akov) de Rothschild.

De hoofdstraat werd bebouwd met Frans geïnspireerde huizen met pannendaken en geschilderde houten ramen. Achter elk huis was een binnenplaats met opslag voor het opbergen van landbouwwerktuigen. Deze straat is tegenwoordig de voetgangersstraat van Zichron en staat bekend als de Midrachov. De griffier van de baron was verantwoordelijk voor de administratie en zorgde ervoor dat elke boer een salaris ontving. In het gebouw waarin de kantoren waren ondergebracht en waarin de baron en zijn vrouw tijdens hun bezoeken verbleven, is tegenwoordig het First Aliyah Museum gehuisvest. De baron gaf ook de opdracht tot de bouw van de Ohel Ya'akov-synagoge ter ere van zijn vader. De synagoge dient Zichron sinds 1886 en bevindt zich aan het noordelijke einde van de Midrachov.

In 1885 hielp de baron verder bij de oprichting van de eerste wijnmakerij in Israël, Carmel-Mizrachi. Aanvankelijk was de wijnbouw een succes, maar in 1892 werden de wijnstokken vernietigd na besmet te zijn met phylloxera (plantluis). Met phylloxera-resistente soorten, ingevoerd uit de Verenigde Staten, werden zaailingen geplant en de wijnmakerij maakte een herstart. De Carmel wijnmakerij en boetiek zijn open voor bezoekers. Vandaar, dat je ervan kunt meeproeven.

In 1912 werd de bevolking van de stad uitgebreid met nieuwe immigranten uit Jemen, van wie velen nog steeds in Zichron wonen. Ten tijde van de Eerste Wereldoorlog woonden een bekend botanicus, Aaron Aaronsohn en zijn gezin in het stadje. De Turkse periode en het oorlogsgebeuren veroorzaakten grote ontberingen voor de inwoners van Zichron. Aaron richtte samen met zijn zus Sara, broer Alex en hun vriend Avshalom Feinberg een undercover inlichtingengroep (Nili) op. De groep bood zich vrijwillig aan om Ottomaanse posities te bespioneren en aan Britse agenten door te spelen. In september 1917 ving de Ottomanen een van Sara's postduiven en kraakten de Nili-code. In oktober omsingelden ze Zichron en arresteerden Sara en enkele anderen. Na vier dagen marteling waren ze van plan Sara naar elders over te brengen. Ze vroeg of zij zich thuis kon omkleden. Om te voorkomen dat ze geheime informatie vrij zou geven schoot Sara zichzelf met een pistool, die ze had verborgen in haar badkamer, in de keel waardoor ze niet kon praten. Ze stierf enkele dagen later. Het Aaronsohn Huis, nu een museum, is open voor bezoekers.

Toen de Britten aan de macht kwamen, begon de stad te groeien en werden pogingen gedaan om tabak, olijven en lavendel voor de productie van parfum te verbouwen. In de volkstelling door de Britten in 1922 telde Zichron 1.302 inwoners, waarvan 1.013 Joden, 7 christenen en 282 moslims. Tegen 1935 waren het er 1.650 en in 1951 4.200. Momenteel telt de stad bijna 25.000 inwoners.

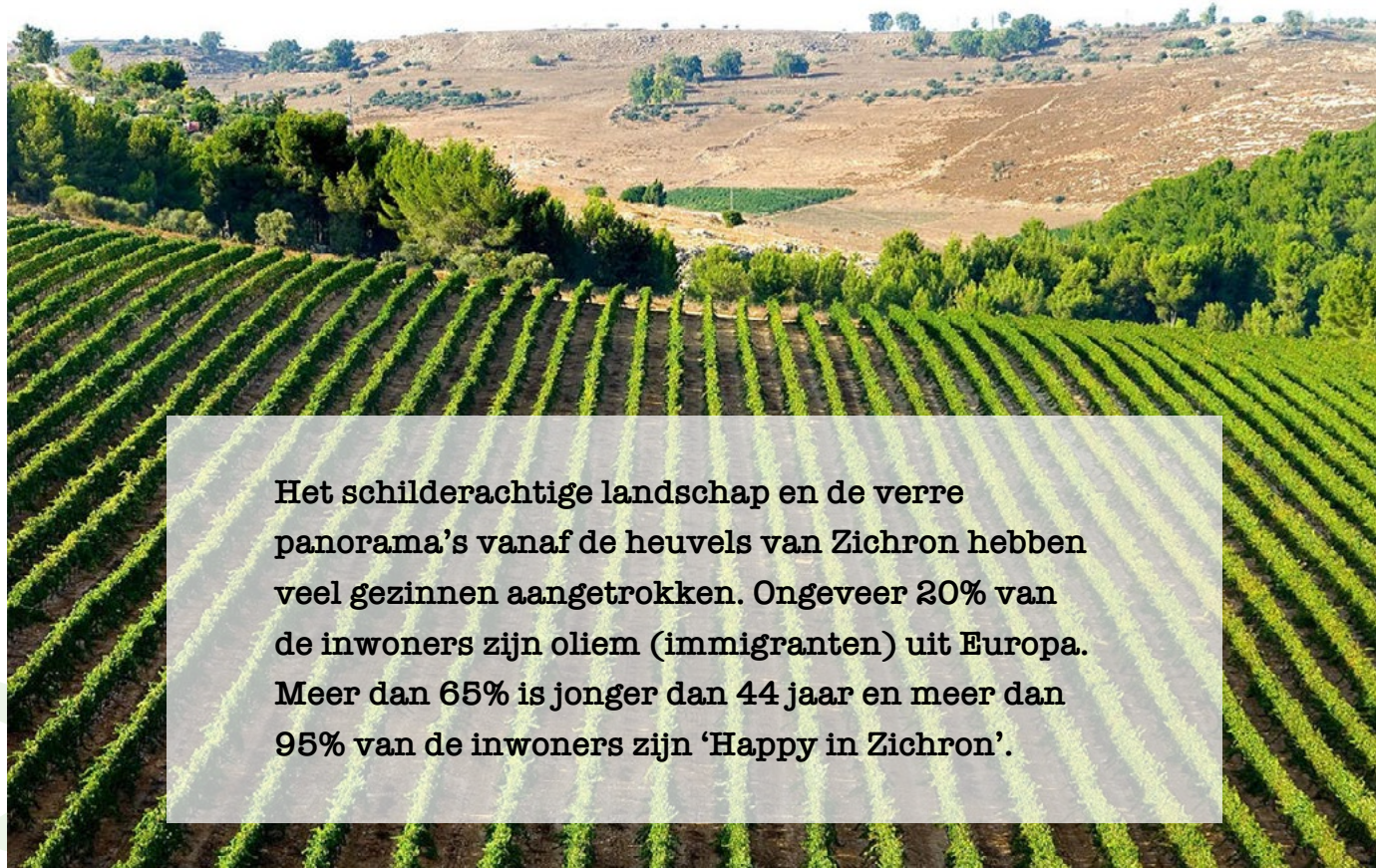
Zij zijn nog altijd actief in de landbouw en wijnproductie. Verder zijn veel inwoners werkzaam in de horeca in Zichron en in het nabijgelegen Caesarea. Velen werken in Herzliya, Haifa en Tel Aviv. Hoewel een treinstation al jaren in de planning staat, reizen de meesten per trein vanaf Binyamina. Het schilderachtige landschap en de verre panorama's vanaf de heuvels van Zichron hebben veel gezinnen aangetrokken. Ongeveer 20% van de inwoners zijn oliem (immigranten) uit Europa. Men hoort veel Engels, Frans, Spaans, Duits, Turks en soms wat Nederlands. Meer dan 65% is jonger dan 44 jaar en meer dan 95% van de inwoners zijn 'Happy in Zichron'.

De stad trekt veel toeristen dankzij de schilderachtige omgeving, het historische stadscentrum en de gerestaureerde hoofdstraat, genaamd Derech HaYayin ('pad van de wijn') met historische gebouwen, restaurants, bars, koffiehuisen en boetieks met lokale ambachten, sieraden en antiek, vooral op de beroemde Midrachov (Rechov Hameyasdim – Oprichtersstraat). Scholieren uit het hele land bezoeken Zichron voor hun geschiedenisonderwijs. De prachtige Rothschild Tuinen met het graf van de baron en zijn vrouw in Ramat HaNadiv bevinden zich in een natuurreservaat aan de zuidelijke rand van de stad. Momenteel wordt een wijnpark van 150 hectare op de hellingen tussen Zichron en de naburige stad Binyamina aangelegd.

Behalve de Carmel wijnmakerij zijn er nog drie in Zichron: Smadar, Somek en Tishbi tussen Zichron en Binyamina. Aangevuld met nog een zestal in de regio. Zichron heeft ook een zeer rijke keuze aan restaurants en cafés, de meesten centraal gelegen, maar met keukens uit alle windstreken: Israëliësch zijn Haneshika, Nili en Pashut; Gringos Steakhouse is Zuidamerikaans; Manuella Italiaans; Uma Japans en Tishbi is Europees. Voor Portugese snacks en wijnbar kun je terecht bij Papagio en dan is er nog een Pub, die Hobbit heet; een wijnkelder met de naam Kashtunyo en een BBQ en Grill met de naam Nachman.

Buiten de stad bevindt zich het winkelcentrum 'Moel (tegenover) Zichron', met de gebruikelijke winkel- en restaurantketen. Five Towns is een actieve internetgroep voor en door de inwoners van Zichron, Binyamina, Caesarea, Pardes Hanna-Karkur en Hadera. De website van Zichron <http://www.zy1882.co.il/> geeft veel informatie in Hebreeuws, Engels en Frans over gebeurtenissen in en rond de stad.

Het schilderachtige landschap en de verre panorama's vanaf de heuvels van Zichron hebben veel gezinnen aangetrokken. Ongeveer 20% van de inwoners zijn oliem (immigranten) uit Europa. Meer dan 65% is jonger dan 44 jaar en meer dan 95% van de inwoners zijn 'Happy in Zichron'.

Wij wonen al vijf jaar in Zichron, met plezier. Waarom Zichron? De reden is nogal bijzonder. Toen ik van 1967 tot '70 in Israël woonde, bezat ik samen met vrienden in Tel Aviv een speedboot. We reden nagenoeg ieder weekend naar Tiberias om op de Kinneret te waterskiën. Met onze oude bakkies (Austin Cambridge, Renault Dauphine, Ford Cortina) was de tocht redelijk lang. We stopten altijd onderweg in Zichron voor ontbijt (of als de autootjes niet te heet waren, in kibboets Degania A). Toen nam ik me voor om later in Zichron te gaan wonen. En zo is het gegaan! De aantrekkelijkheid van Zichron resulteert in veel logeerdere uit onze vrienden- en kennissenkring. Zichron biedt voor elk wat wils: flora en fauna, het nabijgelegen strand, historie, culinaire geneugten, de wijnen, en een klein maar fijn uitgaansleven met live concerten en andere evenementen. Het is aangenaam vertoeven in Zichron Ya'akov.

Robert Barzelay

JERUZALEM ► CORONAPERIODE

Onze al geplande activiteiten voor april en mei konden uiteraard niet doorgaan, maar dat wil niet zeggen dat we niet meer aanwezig zijn. Behalve emails deden we ook een telefoonronde bij al onze 220 leden en dat is eigenlijk een groot voordeel. Want we spreken door dat rechtstreekse contact nu ook persoonlijk met de niet-actieve leden die we zelden of nooit op onze bijeenkomsten zien. Dat heeft later mogelijk invloed op hun betrokkenheid bij de IOH. Een voordeel dus van de coronatijd.

Wij planden deze maand een zoom-bijeenkomst en waren met een paar sprekers in contact. De Nederlandse rabbijn Lody van de Kamp was bereid per 'zoom' in aansluiting op onze jaarlijkse Huishoudelijke Vergadering op 7 juni, een lezing te houden. We hebben al onze leden tijdig op de hoogte gesteld en voor de lezing konden ook leden van elders uit het land meedoen. Het huidige afdelingsbestuur is bereid nog een jaar door te gaan.

Verschillende leden wendden zich tot ons om hulp; daar hebben we voor gezorgd en we blijven dat doen zolang het nodig is. En nu dus maar afwachten tot alles weer gewoon gaat werken!

Dini Goldschmidt

HAIFA EN HET NOORDEN ► VIRTUEEL VERGADEREN

Door de coronacrisis moesten natuurlijk alle geplande evenementen worden afgelast, maar diverse bestuursleden waren niettemin wel druk met andere dingen. De penningmeester moest alle reeds betaalde gelden voor de tiel terugbetalen, althans aan diegenen die, zoals hij, in Beth Joles wonen; anderen zoals ik zullen nog even moeten wachten tot het huis weer voor 'onbevoegden' toegankelijk is. Verder werd er veel getelefoneerd, in de eerste plaats naar oudere alleenwonenden om te vragen hoe het hen gaat en of de IOH ergens mee kon helpen, maar ook andere telefoontjes om de mensen te herinneren aan het feit dat ze nog steeds hun contributie voor het lopende jaar niet hadden betaald.

Vergaderingen gingen gewoon door, maar nu virtueel; het is even wennen maar het is wel een enorme besparing, zowel van tijd als geld. De Rasjam Ha'amoetot vereist dat

amoetot ieder jaar een Algemene Vergadering van hun leden houden; bovendien, aangezien onze bestuursleden in 2018 voor twee jaar werden gekozen, moeten dit jaar bestuursverkiezingen plaats vinden. Nu de landelijke AV is uitgesteld, kon de afdeling eveneens haar Huishoudelijke Vergadering naar juli verschuiven.

Dit maakte het leden ook mogelijk zich alsnog kandidaat te stellen als lid van het afdelingsbestuur. Gezien de hoge gemiddelde leeftijd van ons bestuur (waaraan ik, met mijn bijna 99 jaar, voor een groot deel schuld aan heb) zou versterking met wat jonger bloed zeer wenselijk zijn maar aangezien er zich helaas tot de oorspronkelijke datum van 5 mei niemand gemeld heeft, ben ik weinig optimistisch.

Ini Lederer

BE'ER SHEVA EN HET ZUIDEN ► MUZIEKOCHTEND

Op 13 maart, dus nog net voor de officiële beperkingen van de coronacrisis, kwam het bekende duo André Boers en Rob Coopman naar Omer en gaf ons een geweldige lezing met prachtige muziek, film en uitleg, verbonden aan het verhaal van de Exodus. Ook voor mensen die veel naar klassieke muziek luisteren en er dus veel van af weten, was deze fantastische ochtend een eyeopener.

Zoals bij zovelen over de hele wereld heeft de coronacrisis ons een moeilijke tijd bezorgd. Wij, leden van het IOH-bestuur in het Zuiden, hebben geprobeerd om met zo veel mogelijk leden (en niet-leden) in contact te komen, natuurlijk meestal telefonisch; alleen in sporadische gevallen zijn we heel voorzichtig wel naar leden toe gegaan die ons nodig hadden, maar natuurlijk met masker, handschoenen en gel op tenminste twee meter afstand van elkaar.

Door de corona is ons in het Soroka-ziekenhuis een geliefd lid ontvallen, Avraham Herzberg. Avraham, zoon van de schrijver Abel Herzberg, was een Sjoa-overlevende; zijn leven is gered door een priester die hem in zijn huis liet onderduiken. Na de oorlog kwam hij naar hier op een vluchtelingenboot, vocht in de Onafhankelijksoorlog, was leraar en werkte daarna bij het ministerie van Landbouw. In 2014, tijdens de Tzuk Eitan-oorlog, bij een ontmoeting tussen onze leden en de Nederlandse ambassade in Lahavim, stond Avraham ineens op, vroeg het woord en vertelde ons zijn hele fascinerende levensverhaal.

De ambassade is bereid gevonden om naar Be'er Sheva te komen om mensen te helpen die moeilijk naar Tel Aviv kunnen reizen om hun paspoort te laten vernieuwen. Hiervoor kunt u zich bij mij opgeven.

Malka Shamir–de Leeuw

Avraham Herzberg, IOH-lid,
vroegtijdig overleden aan corona

Avraham Herzberg sprak
in de afdeling, 2014

TEL AVIV ► OM GEZONDHEIDSREDEKENEN GESLOTEN

Dit zou de aanhef van het verslag over de activiteiten kunnen zijn en dan verder niets meer, maar niets is minder waar! Weliswaar zaten we allemaal in huisarrest vanwege de corona, maar de telefoon stond niet stil.

Rechtstreeks en ook via Chris op kantoor werden de contacten onderhouden met onze leden. Voor zover bekend is niemand in onze afdeling door Covid-19 besmet geraakt en we hebben het dus getroffen of geboft, maar dat is weer een andere besmettelijke ziekte.

Natuurlijk zijn we wat gewend en hebben al lang geleerd om voor ons zelf te zorgen. Dan is het alleen nog maar belangrijk, dat aan iemand te kunnen vertellen... Bijeenkomsten zijn er dus niet geweest maar dat is een bijkomstigheid.

Gezondheid voor alles!

Baruch Bar-Tel

Albert de Vries spreekt ons moed in!

NETANYA-SHARON ► CORONACRISIS

Voor Pesach en vanwege de Coronacrisis waren er in maart en ook daarna geen bijeenkomsten. Binnenskamers werden contacten telefonisch onderhouden of via het internet per 'zoom'. Buiten zoemden de insecten.

Met de andere afdelingen is ruggespraak gehouden over het uitstellen van de landelijke AV; dat is veiliger dan face-to-face, oftewel van aangezicht tot aangezicht.

In april werkten de vogels zich in de nesten om in mei hun ei kwijt te kunnen.

Baruch Bar Tel, buitengewoon afdelingslid

Jad Davids יד דוידס
The Joseph Zvi Davids Welfare Fund Ltd.

JAD DAVIDS BESTAAT 60 JAAR!

Naar aanleiding van de coronacrisis werd enkele weken voor Pesach een project opgezet door enkele Nederlandse amotot in Israël samen met de Israëlische amota 'lechiot bekawod'. Jad Davids heeft dit project financieel gesteund, zodat vele ouderen, eerste en tweede generatie Nederlandse oorlogsoverlevenden, dagelijks voorzien konden worden van eten. Het project werd geleid door de stichting Nini Czopp en ondersteund door het kantoor van de IOH. Ook is ervoor gezorgd dat zij, die daarom verzocht hadden, pakketten ontvingen voor de hele Pesachweek.

Een tweede project, dat dankzij financiële steun van Jad Davids tot stand kwam, was ervoor te zorgen, dat zij, die zich eenzaam voelden in deze moeilijke tijd, dat er nauwelijks contact was met de buitenwereld, materiaal ontvingen om vooral bezig te zijn via lectuur, puzzelen etc.

Ondanks de coronatijd gingen de vergaderingen van Jad Davids gewoon door dankzij het moderne communicatiemiddel 'zoom' en zo konden we toch blijven zorgen voor diegenen, die onze hulp nodig hadden.

Natuurlijk kosten al deze prachtige initiatieven geld en daar hebben wij uw hulp bij nodig.

Blijf ons steunen, zodat wij ons werk kunnen voortzetten en daar, waar nodig, de Nederlandse kehilla in nood kunnen blijven helpen.

Bij voorbaat hartelijke dank!

Bestuur Jad Davids

OORKONDEN

Zilveren oorkonde

Mevr. Frieda Mogendorff 80e verjaardag

UW GELD DIENT EEN GOED DOEL!!!

Voor speciale gelegenheden

Oorkonden	vanaf 100 NIS
Zilveren	vanaf 500 NIS
Gouden	vanaf 1,000 NIS

Elke woensdagochtend in Beth Juliana

Een grote collectie artikelen, zoals sieraden, cadeautjes voor de kleinkinderen enz.

Aantrekkelijke prijzen te kust en te keur.

De opbrengst gaat naar Jad Davids. Vele kleintjes maken één grote... en u verblijdt de ontvanger.

**Voor oorkonden van Jad Davids kunt u zich wenden tot:
03-6775174, bij geen gehoor graag een bericht achterlaten.**

**Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank Leumi Ra'anana, snif 942.
Graag met vermelding van naam en adres (voor de kwitantie).**

BETH JOLES ► VAN HET CONCERT DES LEVENS KRIJGT NIEMAND EEN PROGRAM

Bovenstaande titel is wel toepasselijk dezer dagen.

De vorige keer eindigden we over de opening van onze Joles Pub, gezellig samenzijn, ieder met een lekkere borrel. De corona-epidemie heeft ons leven volkomen veranderd en van gezellig samen is geen sprake, maar toch willen we in het kort schrijven hoe het leven in deze moeilijke tijd in Beth Joles verloopt.

De bewoners krijgen hun maaltijden op hun kamer. Er zijn kleine groepjes van vier tot vijf bewoners die samen deel kunnen nemen aan gymnastiek, geleid door een bewoonster. Ook zijn er bewoners die zingen en luisteren naar muziek, in een klein groepje, eveneens met een bewoonster die er leiding aan geeft. Russisch, Engels, Nederlands en Italiaans leren en oefenen, door bewoners geleid in kleine groepjes. Van tijd tot tijd komen onze pianiste en violiste van gang tot gang muziek spelen op verzoek. De deuren gaan open en het moreel omhoog.

Alles wordt georganiseerd volgens de regels van het ministerie van Gezondheid. Juist in zulke dagen is het gevoel zo belangrijk, dat er met liefde gewerkt wordt om het leven iets makkelijker te maken. Dit is dan ook de plaats om allen te danken die zich zo inzetten ten bate van de bewoners. Met Pesach kwam Chaim, onze directeur, ieder op zijn of haar kamer שמח wens met een מצה שמורה en een flesje wijn; een bosje bloemen sierde alle kamers.

Alleen seideren, zonder kinderen of vrienden, was moeilijk. Terwijl we dit schrijven kunnen we de jonge generatie nog steeds niet ontvangen. We hebben Farao overleefd, we zullen ook de corona overleven. Dit is de algemene mening, want zonder hoop komen we niet verder.

Onder de uitstekende leiding van Dalia, die onder andere verantwoordelijk is voor het culturele leven in Beth Joles, waren de ceremoniële en andere activiteiten georganiseerd. Een korte ceremonie voor elke herdenkingsdag, met muziek, Kaddish en El Maleh Rachamim, gezongen door een bewoner.

Het Hatikwa is door allen meegezongen! Jom Ha'atmaot vierden we met een barbecue. Gedekte tafeltjes voor twee personen waren over vijf zalen verspreid, muziek op de achtergrond, lekker gegrild vlees, salade en een goede sfeer gaven het goede gevoel dat ook dit jaar de dag werd gevierd, alhoewel natuurlijk anders dan anders.

Deze speciale dagen gaven de nieuwe energie die we allen zo nodig hebben; we ontdekken steeds weer de enorme hulp die wordt aangeboden in het hele land, voor allen door allen.

Met de hoop dat we in de volgende Aleh over een zekere normalisatie kunnen schrijven, wensen we allen een goede gezondheid toe!

Gila en Judith

Adverteren in Aleh doet verkopen!
Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!
For advertising rates please apply to the office of Irgoen Olei Holland

בית יוליאנה Beth Juliana

Het is nog nooit gebeurd in Beth Juliana, dat het Poeriemfeest zonder gasten werd gevierd. Het knalfeest van het jaar waar hard aan gewerkt wordt en familie en vrienden zo welkom zijn, werd ineens een feest voor een besloten gemeenschap. Geen familie en geen vrienden, alleen maar bewoners en wat medewerkers. Alles in de schaduw van het corona- of COVID-19 virus. Dat was toch wel een domper.

Ondanks deze strenge maatregel waardoor we juist onze liefsten buitenshuis moesten houden, wisten de bewoners van Beth Juliana: als je iets kunt vieren dan kan je dat maar beter doen! En zo is het ook precies gegaan. Het overgrote deel was verkleed en mensen hebben erg hun best gedaan. Er waren Hamans-oren en Kiesjeliesj uit onze eigen keuken en daar werd goed van gegeten. Onze cultuur- en activiteitencoördinator Ilana Manzur wist het perfecte entertainment te verzorgen. Onze theatergroep

kwam met een geweldig optreden en de dames waren onherkenbaar.

Al gauw waren we allemaal vergeten dat er een virus buiten rondzweeft. Bij ons was het feest en we hebben nog dagenlang nagenoten. Ik denk dat het precies was wat we nodig hadden. Niet wetende dat dit dan ook nog net op het nippertje was en dat we een week later nog strengere maatregelen van het ministerie van Gezondheid moesten toepassen.

Poeriem was al zonder gasten (foto: Yifat Shainer)

Binnen een week mocht er helemaal geen familie meer komen. Je kinderen kon je eerst nog buiten ontmoeten maar ook dat verdween. Het was de bedoeling om zo min mogelijk verkeer van buiten naar binnen te hebben en dat handhaven is erg moeilijk. Minder privé-verzorgsters mochten komen en daarna helemaal geen verzorgsters meer, die geen werknemers van Beth Juliana zijn. Medewerkers die zelf in een risicogroep zaten, mochten ook niet meer komen. Ondertussen verdwenen de culturele evenementen en activiteiten, want die worden gegeven door mensen van buiten het huis.

We moesten met maskers op gaan lopen door het huis. Niet gemakkelijk als je in plaats van een glimlach een masker op het gezicht van iemand te zien krijgt. Ook niet als je slechthorend bent en niet meer kunt liplezen. Het dragen van maskers: een hele opgave. Dan zie je weer hoe mensen op elkaar letten. De ene bewoner helpt de ander herinneren dat het masker op moet of dat het ook over de neus moet en niet alleen over de mond. Elke vier dagen werden er nieuwe maskers uitgedeeld voor de komende dagen. Al gauw was dat voor de medewerkers een tijdrovende opgave en nu doen bewoners dat zelf, wat enorm helpt.

Moeder en dochter ontmoeten elkaar veilig (foto: Yael Weizel)

Na de strenge lockdown, een bevrijding!

De koffie 's ochtends en 's middags kon niet meer in de lobby gegeven worden, omdat we niet te veel mensen in een ruimte samen mochten hebben. Ik heb nooit beseft hoeveel meerwaarde zo'n kopje koffie heeft in het dagelijks leven van onze bewoners. Omdat lichaamsbeweging belangrijk is voor lichaam en geest, besloten we tot extra gymlessen, steeds in groepjes van vijf met ruim twee meter afstand van elkaar.

Het meest sociale trefpunt is onze eetzaal. De meeste bewoners eten daar in ieder geval een keer per dag. Hoe doe je dat als je maar tien mensen met twee meter afstand ertussen op een bepaalde oppervlakte mag hebben? We lieten ze in groepen komen, een deel haalde de maaltijd op en at in de woning. Bij elke maaltijd is er iemand van de staf aanwezig die ervoor zorgt dat ieder die de eetzaal

binnen gaat zijn handen met alcoholgel insmeert en dat mensen steeds per 3-4 tegelijkertijd naar binnen gaan.

Ik denk dat de meest indrukwekkende gebeurtenis van de afgelopen weken de Seideravond is geweest. We zagen het niet zitten om mensen alleen te laten seideren. Echter konden we niet zoals elk jaar een grote Seider organiseren. Elf groepen zaten op verschillende plekken door het huis met de nodige afstand van elkaar! Er waren traditionele Seiders en verkorte Seiders om rekening te houden met de wens van de bewoners. Het kersje op de taart was dat elke Seider door een bewoner werd gegeven. Al vele jaren hebben we Awraham Roos te gast die de Seider geeft in Beth Juliana. Dit jaar ging dat helaas niet. In moeilijke tijden moet je altijd lichtpuntjes zoeken. De bewoners die zich enorm hebben ingezet om dit te kunnen waar maken. De medewerkers die de Seider thuis hebben ingeruild voor de Seider in Beth Juliana en de geweldige inzet van onze keukenstaf, huishoudelijke dienst, technische dienst en nog veel meer mensen die dit mogelijk hebben gemaakt. Mensen die nooit de seider zonder familie doen en dan ineens niet naar hun familie konden hebben zo van die teleurstelling een geslaagde avond gemaakt.

Terwijl ik dit schrijf is de coronacrisis nog niet achter de rug en we weten niet hoe lang we nog onder deze omstandigheden de boel draaiende moeten houden. Als ik iets positiefs uit deze situatie kan halen, is het wel saamhorigheid. Tenslotte: we zijn op de wereld om elkaar te helpen, nietwaar?

Ita Vos

DE REIS MET DE DORA, EEN WRAKKE SCHUIT MET SLAVENRUIMEN

door Chaya Brasz

Dit artikel stond op 1 mei 1993 in Vrij Nederland. Voor Aleh is het met een derde ingekort. Tot deze publicatie was de rol van de Nederlandse overheid in de Nederlandse geschiedschrijving over de Dora onbekend. Vanwege de onthulling van die rol in dit artikel had Vrij Nederland er alle ruimte voor over.

In de ochtend van zondag 16 juli 1939 voer een klein schip, de Dora, onder Panamese vlag de Amsterdamse haven uit. Het was volgepakt met ruim driehonderd vanuit nazi-Duitsland naar Nederland gevluchte Joden en ongeveer twintig Joodse Nederlanders. De Nederlandse regering wist officieel nergens van, maar stond het vertrek oogluikend toe. In de nacht van 11 op 12 augustus zette de Dora de vluchtelingen af op de kust van het Britse mandaatsgebied Palestina. De eerste en enige tocht van illegale immigranten naar Palestina, die vanuit een

Noordeuropese haven werd ondernomen, kwam hiermee tot een goed einde. Een 'wrakke schuit met slavenruimen' redde honderden vluchtelingen van de ondergang. Drie weken later begon de Tweede Wereldoorlog.

Eind 1938 bevonden zich in Nederland ruim duizend 'Palestinapioniers', chaloetsiem, jonge mensen die in Nederland een agrarische of ambachtelijke opleiding (hachsjara) volgden, waarna ze zouden doorreizen naar Palestina. De meesten van hen waren afkomstig uit Duitsland of Oostenrijk en kwamen als vluchtelingen voor

De Dora

het nationaal-socialisme naar Nederland. De 'Deventer-vereniging voor de vakopleiding van Palestinapioniers,' die sinds 1918 bestond, en het in 1933 opgerichte 'Joodsche Vluchtelingencomitee' slaagden erin tijdelijke verblijfsvergunningen voor hen te bemachten. De Deventer-vereniging organiseerde individuele opleidingsplaatsen bij Nederlandse boeren. Met steun van het Vluchtelingencomité was in 1934 het Werkdorp Nieuwesluis in de Wieringermeerpolder opgericht, een groot opleidingsinstituut voor doorreis naar onder andere Zuid-Amerika en Palestina. Voor religieuze jongeren bestond een eigen vereniging, Dath wa-Arets, met opleidingscentra onder andere in Franeker.

Van 'doorreizen' was aan het einde van de jaren dertig nauwelijks sprake. De grenzen zaten overal dicht. Velen vestigden hun laatste hoop op Palestina/Eretz Israël, waar het Joodse volk een nationaal tehuis was beloofd. De Britse mandaatsregering stelde echter steeds minder certificaten voor Palestina ter beschikking. Het Jewish Agency gaf bij de verdeling ervan voorrang aan Joden in Duitsland en Oostenrijk, die het meest bedreigd waren. Joden in 'veiliger' landen stonden op wachtlijsten, ook in Nederland. Vanuit heel Europa probeerden mensen met vaak nauwelijks zeewaardige schepen illegaal naar Palestina te ontkomen.

Toen de Nederlandse regering eind 1938, na de Kristallnacht en de daarmee gepaard gaande vervolging in Duitsland honderdvijftig Duitse pioniers toeliet op voorwaarde dat ze binnen een jaar zouden vertrekken, werd voor het eerst vanuit Palestina het plan geopperd om een illegale emigratie vanuit Nederland te organiseren. De officiële Joodse gemeenschap in Nederland moedigde dit niet aan. Ook prof. David Cohen, voorzitter van het Vluchtelingencomité en zijn broer Ru Cohen van de Deventer-vereniging wezen illegale activiteiten af, een voorbode van de politiek van de Joodse Raad tijdens de bezetting, waarvan David Cohen toen voorzitter was.

De Hagana, het ondergrondse verdedigingsleger van de Joodse gemeenschap in Palestina, dacht er anders over. Geruchten over een op handen zijnde illegale emigratie vanuit Nederland hielden de chaloetsiem dan ook vanaf december 1938 in spanning. In die maand werd plotseling een groep pioniers apart gehouden in het Werkdorp in de Wieringermeerpolder, waar Uri Kochba (Walter Koch) werkte als afgevaardigde van de Chaloets-beweging in Palestina. Na aanvankelijke planning van een treinreis naar Frankrijk waar de groep aan boord zou gaan van een illegaal schip, nam de Hagana het besluit een boot vanuit Amsterdam te laten vertrekken. Uri Kochba bracht de chaloetsiem uit Wieringen onder op geheime plaatsen in Beverwijk, Assendelft en Heemskerk.

Flip Cohen (Uri Cannah)
op lachsijara in Franeker

Het Lloyd Hotel in
Amsterdam in gebruik
voor vluchtelingenopvang

Geruchten over een op handen zijnde illegale emigratie vanuit Nederland hielden de chaloetsiem dan ook vanaf december 1938 in spanning. In die maand werd plotseling een groep pioniers apart gehouden in het Werkdorp in de Wieringermeerpolder, waar Uri Kochba (Walter Koch) werkte als afgevaardigde van de Chaloets-beweging in Palestina.

Gideon Rufer kwam namens de Hagana speciaal vanuit Palestina naar Amsterdam om de tocht te organiseren. Hij woonde later, toen ik hem interviewde, als Gideon Rafael in Jeruzalem, na een indrukwekkende carrière in dienst van het Israëliëse ministerie van Buitenlandse Zaken. Het centrum van de Aliyah Bet voor westelijk Europa bevond zich in Parijs. Shmarya Tsameret, die daar toen werkte, kreeg opdracht om de leiding op zich te nemen van een overtocht per schip van driehonderd chaloetsiem uit Holland, honderdvijftig vluchtelingen uit België en nog eens honderd uit Frankrijk. In 1941 schreef hij een verslag hierover in het Hebreeuws.¹ In de officiële Nederlandse geschiedschrijving heette het, dat de Nederlandse overheid niets wist van het reisdoel van de Dora. Zo stond het zelfs nog vermeld in de bronnenpublicatie over de Joodse vluchtelingen in Nederland tussen 1938 en 1940, die in 1990 werd samengesteld door Corrie Berghuis in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken: "Buiten medeweten van de Nederlandse overheid vertrok in de nacht van 15 op 16 juli 1939 het schip Dora." Uit het verslag van Tsameret en andere Hebreeuwstalige bronnen bleek mij echter een andere werkelijkheid. Zowel Rufer als Tsameret maakten melding van hun contacten met de Nederlandse overheid.

KOPENHAGEN

Tsameret was geboren in de Verenigde Staten en reisde als 'Mr. Grey' op een Amerikaans paspoort moeiteloos door Europa. Hij ging naar Kopenhagen om een boot te regelen. Het werd een relatief kleine boot uit 1898 maar nog wel sterk en stabiel. Hoewel in gebruik voor vrachtvervoer, was het schip oorspronkelijk gebouwd als passagiersboot en had daarvoor een vergunning. Met behulp van een Griekse zeemansfamilie, de broers Pierre en Kosta Atychides en hun oude vader, werd de

boot aangeschaft en kreeg de nieuwe naam 'Dora'. Men bracht er honderdvijfenzestig ijzeren stapelbedden in aan en een behoorlijke keuken; er kwamen toiletten en douches in; de motor kreeg een schoonmaakbeurt en er werden reddingsvesten aan boord gebracht. De Grieken kregen in Denemarken een voorschot voor hun hulp, de rest zou later volgen. De Griekse bemanning moest uit Marseille komen, maar toen het opknappwerk klaar was en het wachten op de Grieken te lang duurde werd de Dora voorlopig bemand door Denen.

Dagelijks kwamen bij 'Mr. Grey' in Kopenhagen noodkreten binnen uit Nederland. Rufer had al drie, vier keer persoonlijk de Nederlandse regering – minister van Binnenlandse zaken H. van Boeyen (CHU) – moeten verzekeren, dat de Palestina-pioniers echt uit Nederland zouden vertrekken. Prof. David Cohen van het Vluchtelingencomité werd bewust buiten alles gehouden, maar de spil om wie dat comité draaide, Gertrude van Tijn-Cohn en diverse bestuursleden waren wel op de hoogte, zij het met een diepgaand gevoel van wantrouwen tegenover de Hagana. Ze wilden bij de minister geen slechte indruk maken. Het oponthoud stoorde hen. De chaloetsiem, die in hun verschillende verblijven voor maar enkele nachten waren geboekt, wachtten daar wekenlang zonder te weten wat er gebeurde. De kans dat het plan uitlekte was voortdurend aanwezig. In Antwerpen was de toestand nog slechter. Daar zaten al meer dan zes weken honderdvijftig vluchtelingen die illegaal over de Duits-Belgische grens waren gekomen. De politie arresteerde hen iedere dag en liet ze dan weer vrij met de belofte dat ze de volgende dag zouden vertrekken, zodra het schip de haven zou binnenlopen. Juist in die dagen kwam de Belgische regering met een wet die regelde dat iedere illegale vluchteling moest worden teruggestuurd naar Duitsland. In Frankrijk was het niet beter.

Toen de Dora uiteindelijk uit Kopenhagen vertrok reisden Kosta en 'Grey' per trein naar Antwerpen om de Griekse bemanning, die daar de Denen zou vervangen op te

1 Later weergegeven in 'בוקר תמיד' door S. Sameret. Gezamenlijke Uitgave van de Takam en kiboets Beth Hashita, 1966, p. 96-113.

Een van de eerste Nederlanders, die de Dora in de Coenhaven zag liggen was Flip Cohen. Hij kwam uit een groot Amsterdams gezin met zeven kinderen, was op hachsjarra geweest in Franeker en al jaren van plan om te vertrekken. Gideon Rufer had voor zijn activiteiten in de haven een hulp nodig die goed Nederlands sprak.

vangen. Ze zouden ook nog enkele ontbrekende zeelui huren en extra reddingsloepen kopen. Gideon Rufer liet uit Amsterdam weten, dat de passagiers klaarstonden. Daar zou gezorgd worden voor de nog ontbrekende kolen en een aanvullende voedselvoorraad. Alles kon binnen enkele uren worden geregeld, de boot zou amper in Amsterdam verblijven en snel verder kunnen varen.

AMSTERDAM

Een van de eerste Nederlanders, die de Dora in de Coenhaven zag liggen was Flip Cohen. Hij kwam uit een groot Amsterdams gezin met zeven kinderen, was op hachsjarra geweest in Franeker en al jaren van plan om te vertrekken. Gideon Rufer had voor zijn activiteiten in de haven een hulp nodig die goed Nederlands sprak. Uri Kochba wees Flip Cohen daarvoor aan. Hij moest samen met Rufer naar de cargadoor aan de Gelderse kade, waar zij de bevoorrading van het schip regelden. Rufer betaalde in Engelse ponden. "Ik werd naar de bakkerij gestuurd," vertelde Flip Cohen (Uri Cannah) mij in 1993 in Jeruzalem: "daar moest ik speciaal koosjer brood laten bakken dat lang goed bleef. Dat hebben we aan boord gegeten tot het beschimmelde en daarna gingen we over op het scheepsbesluit van de cargadoor. De lading had ik, met een jongen van de cargadoor, in een grote motorboot naar de Coenhaven gebracht. Daar zag ik voor het eerst de Dora liggen. Over de reling keek iemand naar beneden. Later begreep ik dat dat Amiram Shochat was, een van de drie mensen van de Hagana die de reis aan boord van de Dora begeleidden. Hij zei in het Hebreeuws: "Praat met niemand van de bemanning." Die Denen wisten van niets en mochten ook niets weten...!"

Alles verliep voorspoedig, totdat het Vluchtelingencomité de boot bezocht. De deftige bestuurders kwamen op het meest ongelukkigste moment; de kolen waren net ingeladen zodat het schip zwart zag van het kolengruis. Zij hadden een luxe passagiersboot verwacht en vergerden om de chaloetsiem aan boord van die 'wrakke

schuit' te laten gaan. Rufer belde wanhopig naar 'Grey' in Antwerpen, die van de Aliyah Bet in Parijs opdracht kreeg om zelf naar Nederland te gaan. Daar trof hij een hopeloze toestand aan.

De bestuursleden van het Vluchtelingencomité waren gewend aan een hoge levensstandaard en behept met een gezagsgetrouwe regentenmentaliteit. Zij namen de beslissingen en vertegenwoordigden de Joodse gemeenschap bij de overheid. Ze waren zeer verbolgen over al het oponthoud, dat een onaangename situatie had geschapen tegenover de Nederlandse regering, aan wie zij hadden beloofd dat de chaloetsiem snel en op verantwoorde wijze zouden vertrekken. Hun minachting voor Ostjuden, die de onderneming volgens hen organiseerden, konden ze niet langer voor zich houden en ze waren ze ervan overtuigd dat alle papieren van de boot via omkoperij verkregen moesten zijn. Dat Rufer van Duitse en 'Grey' van Amerikaans-Joodse origine waren, veranderde daar niets aan.

Siegfried Kramarsky, een Duits-Joodse bankier die al geruime tijd in Nederland woonde en samen met zijn zakenpartner Salomon. J. Flörsheim en nog enkele bestuursleden de onkosten in Amsterdam tot en met de landing in Palestina (115.000 gulden) uit eigen zak betaalde, voelde zich verantwoordelijk voor de hele onderneming. Het Joodse vluchtelingenprobleem werd in Nederland immers steeds afgewenteld op de Joodse gemeenschap. Mocht de Dora onderschept worden door de Britten, dan was duidelijk dat de Nederlandse regering van niets zou weten en de verantwoordelijkheid geheel bij hen zou leggen. Tsameret, alias 'Mr. Grey', vond dat deze bestuurders uiterst hooghartig over het lot van onmondige chaloetsiem beslisten. Hij haalde Gertrude van Tijn, die hij beschreef als "een vrouw met grote capaciteiten die in het comité de lakens uitdeelde", over om Kramarsky te overtuigen. Nadat alles deskundig werd gecontroleerd en zelfs de verzekeringspapieren in orde bleken, besloten zij de reis te laten doorgaan.

Echter, de arbeiders die de kolen aan boord van de Dora sleepten, hadden gezien dat er bedden aan boord waren. Met de beste bedoelingen waarschuwdde deze communisten hun partijkrant. De dag na aankomst van de Dora stond zodoende meteen al een groot artikel in het Volksdagblad waarin de Nederlandse regering fel werd aangevallen omdat die een 'wrakke schuit met ruimen als een slavenhaller' zou laten vertrekken met honderden vluchtelingen aan boord. Ook andere kranten gingen over het 'Dodenschip' schrijven. Fotografen voeren er in bootjes omheen. Het gevolg was dat de havenmeester van hogerhand opdracht kreeg de boot te controleren. 'Grey' bracht hem op de hoogte van de noodzaak van de onderneming en de havenmeester keurde daarop alle papieren goed. Wel maakte de Amsterdammer nog formeel een lijst, waarop hij wat kleine verbeteringen noteerde die dienden te worden aangebracht: Omdat er maar driehonderdvijftig bedden waren en zich in Amsterdam al driehonderd mensen zouden inschepen, beweerde 'Grey' tegenover de havenmeester dat er in Antwerpen maar vijftig personen bij zouden komen. De vertegenwoordiger van het Vluchtelingencomité ving dit op. Die dag verklaarde de Nederlandse regering tegenover de pers geen vluchtelingen weg te sturen, maar dat het ging om 'reizigers uit eigen vrije wil.'

HET VERTREK

Jacob Oppenheimer was in 1936 gevlucht vanuit zijn geboorteplaats (1917) Frankfurt am Main. In Duitsland was hij al begonnen aan zijn hachsjarra. In Nederland werkte hij eerst in een kwekerij in Aalsmeer; later kreeg hij een plaats in Franeker, waar hij koeien leerde melken en voor boeren op het land werkte: "De Nederlandse vreemdelingenpolitie wilde van ons af, maar ze waren bang voor publiciteit", zo vertelde hij mij in 1993: "De Engelsen wilden uiteraard geen illegale immigratie. In juni 1939 werden we plotseling naar Heemskerk gebracht, waar we een paar weken moesten wachten. Natuurlijk wisten we waar we naar toe zouden gaan. Op 14 juli ben ik naar het huis van dokter Pinkhof gebracht in Amsterdam. Ik was vroom en kon niet reizen op Sjabbat. Pinkhof woonde niet ver van de haven. Op zaterdagavond haalden ze me op en namen me mee naar de Dora. Een klein schip en boordevol mensen, maar we voelden ons er nooit onveilig op. Het enige gevaar dat we te duchten hadden kon van de Britten komen." Jacob Oppenheimer is zijn hele leven tuinder en groenteteler gebleven. Hij werkte uiteindelijk voor het Israëliësche ministerie van Landbouw en woonde in Kfar Haro'eh.

Ook Flip Cohen (Uri Cannah) herinnerde zich het vertrek nog levendig. Hij was met andere chaloetsiem in Beverwijk. "Op zaterdagavond bestelde ik taxi's. We gingen met de hele troep. Die avond was ik ook nog even thuis en mijn

Gertrude van
Tijn-Cohn

Gideon Rafael

Shmarya
Tsameret

moeder zei: "Vandaag ga je weg!" We zeiden: "Tot ziens in Eretz Jisraeel!" Ik nam mijn rugzak en vertrok. Op mijn jongste broer Samuel na heb ik ze nooit meer teruggezien. Ik kwam in 1945 als soldaat met de Joodse Brigade terug in Nederland. Samuel vond ik in het Portugees Israëlietisch ziekenhuis.² Hij was toen net terug uit Bergen-Belsen. Alle anderen waren vermoord..."

De meeste chaloetsiem waren niet vroom en werden zaterdag overdag al met bussen naar het Lloyd-hotel gebracht, dat in die periode dienst deed als vluchtelingenopvang. Daar vond het 'officiële' afscheid plaats. Gertrude van Tijn was erbij, Flörsheim en Kramarsky en – ondanks zijn tegenstand in het begin – Ru Cohen van de Deventer-vereniging. De hoofden van de vreemdelingenpolitie uit Den Haag (Meyer) en Amsterdam (Stoett) controleerden met vijfendertig ambtenaren. Er werd gezongen. Niet alleen de vertrekkenden, maar ook de bestuursleden van het Vluchtelingencomité en zelfs sommige ambtenaren van de vreemdelingenpolitie huilden van emotie. De vreemdelingenpolitie verbaasde zich er wel over dat zich onder de chaloetsiem ook Nederlanders bevonden, maar stelde geen vragen.

² Later bekend als Shmuel Hacoen, auteur van 'כמו אבנים' 'Uitg. Keter, 1988; 'Zwijgende stenen, herinnering aan een vermoorde jeugd, Bzztôh, 1990.

De Dora was bij het vallen van de duisternis naar de Handelskade gemanoevreerd. Op de kade stond een politiekordon, dat de pers op een afstand moest houden en de autoriteiten waren ook bang dat communisten een demonstratie zouden houden. Toen een jonge vrouw zonder papieren zich op het laatste moment nog door het politiekordon wist te wringen, lieten ze haar zonder verdere plichtplegingen aan boord gaan.

ANTWERPEN

Voordat 'Grey' vanuit Amsterdam over land naar Antwerpen vertrok verscheen Gertrude van Tijn bij hem in het hotel waar hij logeerde. Hij zei haar dat de Hagana het haar direct zou laten weten zodra de boot in Eretz Israël aan zou komen. Maar daar had ze zelf ook aan gedacht. Ze had één van de passagiers, Eli Reens, een zoon uit een Amsterdams diamantbewerkersgezin, geld gegeven om haar te telegraferen. Reens had na zijn hachsjaru geruime tijd administratief werk gedaan voor het Vluchtelingencomité. Hij meldde zich later vanuit Palestina aan als soldaat bij de Irenebrigade en trok in September 1944 met de bevrijdende legers het zuiden van Nederland binnen. Alleen een neef van zijn moeder bleek nog in leven. Hij woonde later in Kfar Pines en werd vader en grootvader van een nieuwe, uitgebreide familie.

het vertrek

het vertrek

Chaloetsiem die met een auto uit Enschede kwamen verdwaalden onderweg waardoor de Dora pas om vijf uur 's ochtends wegvoer uit Amsterdam, drie uur later dan gepland

Het afscheid tussen 'Grey' en het Vluchtelingencomité was niet bepaald hartelijk. Kramarsky kondigde aan, dat hij naar Antwerpen zou vertrekken om ter plekke na te gaan of de door de Amsterdamse havenmeester geëiste reddingsloepen werden aangebracht en of er niet meer mensen aan boord zouden komen, dan de vijftig die 'Grey' tegenover de Amsterdamse havenmeester had verklaard. 'Grey' en Rufer probeerden hem duidelijk te maken dat dat niet nodig was, maar het hielp allemaal niets. Kramarsky

naar de haven stuurde om eens poolshoogte te nemen, rapporteerde deze dat de boot er was en de vluchtelingen zelfs al aan boord.

Flip Cohen: "Dat waren echte vluchtelingen, met kinderen en oudere mensen, geen chaloetsiem zoals wij, die alleen maar graag naar Eretz Jisraeel wilden. Deze mensen hadden geen keus. België wilde van ze af." Kramarsky wendde zich tot de Belgische havencommissaris en eiste meteen honderd mensen van boord te halen. De Belg,

Het afscheid tussen 'Grey' en het Vluchtelingencomité was niet bepaald hartelijk. Kramarsky kondigde aan, dat hij naar Antwerpen zou vertrekken om ter plekke na te gaan of de door de Amsterdamse havenmeester geëiste reddingsloepen werden aangebracht en of er niet meer mensen aan boord zouden komen, dan de vijftig die 'Grey' tegenover de Amsterdamse havenmeester had verklaard.

was zelfs al in Antwerpen, vóórdat de Dora daar aanlegde en ontdekte meteen dat honderdvijftig mensen zich wilden inschepen in plaats van vijftig. De Griekse Kosta had inmiddels reddingsloepen gekocht en nog een extra kapitein en ontbrekende bemanningsleden gevonden. Het wachten was op de boot.

Toen Kramarsky 'Grey' terug zag in Antwerpen werd er stevig geschreeuwd en gedreigd. Er waren volgens Kramarsky niet voldoende bedden aan boord. Volgens 'Grey' stonden er steeds twee tegen elkaar, zodat de mensen daar met drie tegelijk dwars op konden liggen. Ook legde 'Grey' uit dat het om illegaal in België verblijvende vluchtelingen ging. Als ze niet aan boord mochten, werden ze teruggestuurd naar Duitsland! Maar het Vluchtelingencomité had zijn woord aan de Nederlandse regering gegeven en dreigde de chaloetsiem van boord te halen en terug te brengen naar Nederland. Tsameret schreef in zijn verslag: "Ik had zelf met een hoge Nederlandse ambtenaar gesproken, die zei dat hij zich voor de plannen van de Hagana absoluut niet interesseerde en dat de enige zorg van de regering was dat die boot met de vluchtelingen zo snel mogelijk verdween." Hij had dan ook opdracht gegeven om de Antwerpse passagiers zodra de Dora aankwam aan boord te laten gaan, maar dat niet tegen Kramarsky gezegd met wie hij gewoon verder onderhandelde. Toen Kramarsky zijn chauffeur

– het schijnt een goed christen te zijn geweest voor wie de tocht van Joden naar het Beloofde Land een Bijbelse vervulling was – ontpopte zich als woordvoerder voor de chaloetsiem. Hij legde Kramarsky uit dat het helemaal niet erg was om een paar weken ontbering te ondergaan, als ze daardoor de kust van het Beloofde Land zouden bereiken. Kramarsky dreigde daarop de Nederlandse regering te bellen met het verzoek diplomatieke stappen te ondernemen. De havencommissaris werd daar zo kwaad over, dat hij niet langer met Kramarsky wilde praten. Toen deze laatste ten einde raad zelf op het schip ging kijken om de chaloetsiem over te halen van de reis af te zien, bleek tot zijn verbazing dat ze tevreden waren met de situatie. Hij vertrok, maar niemand wist of hij nog een tegenactie zou ondernemen...

VLISSINGEN

Inmiddels was de Belgische veiligheidsdienst in actie gekomen en de Belgische regering maakte korte metten. Volkomen onaangekondigd verscheen een sleepboot, die de Dora oppikte en over de Schelde naar Vlissingen bracht, terug in Nederlandse wateren. De reddingsloepen waren nog op tijd aan de Dora bevestigd, maar Kosta was niet aan boord. Hij zat in een café tegenover 'Grey' en eiste meer geld voor de tocht. Ook een stoker had letterlijk de boot gemist. En een net geworven Belgische marconist

was achter het doel van de onderneming gekomen en zag ervan af. Kosta en 'Grey' moesten dus een nieuwe marconist vinden. Ze vonden een Spaanse communist die wapens had gesmokkeld naar Spanje. Zijn schip was vergaan, hij zat in Antwerpen zonder papieren en wilde graag mee. Over het geld werd met Parijs gebeld en het zou de volgende ochtend in Antwerpen aankomen. De Aliyah Bet in Parijs besloot ook dat de Dora de honderd vluchtelingen in Frankrijk niet meer zou ophalen, omdat er al te veel vertraging was. 'Grey', die op het geld wachtte, stuurde Kosta, de Spanjaard en de stoker alvast per taxi naar Vlissingen. Maar ze werden aan de Nederlandse grens teruggestuurd: de Griek had geen visum en de Spanjaard zelfs helemaal geen papieren. Er zat dus niets anders op dan de volgende ochtend met zijn vieren per gehuurde motorboot en het geld naar Vlissingen te vertrekken. Ze voeren acht uur op de Schelde tot ze in de verte de Dora zagen opdoemen. Het schip lag buiten de kust voor anker. Inmiddels was het al 18 juli en 'Grey' wilde alleen nog maar, dat de Dora nu definitief zou vertrekken. Maar de vader van Kosta en Pierre, de oude Griekse kapitein, had wijn en cognac besteld, drank die pas de volgende middag zou worden bezorgd. De angst sloeg 'Grey' om het hart: de Nederlandse pers zat alweer in Vlissingen, het Vluchtelingencomité zou erachter komen dat het schip voor de Nederlandse kust lag en de Nederlandse regering kon onder druk van de publieke opinie het schip in beslag nemen, omdat er te veel mensen aan boord waren. De kapitein beloofde de volgende ochtend vroeg te vertrekken – zonder wijn en cognac.

Om vijf uur 's morgens keek 'Grey' vanaf de Vlissingse zeedijk door zijn verrekijker naar de Dora. Het schip lag stil en niets duidde op het aanstaande vertrek. Er stonden ook vissers en een klein Zeeuws jongetje op de dijk. "Zie je die boot?", zei het kind. "Ich sehe," antwoordde 'Grey'.

"Dat is een dodenschip," babbelde het kind verder: "een schip vol Joodse vluchtelingen uit Duitsland die zeker zullen verdrinken." Iedereen, heel Nederland, wist dus wat de Dora was. En in het schip kwam geen beweging. Uiteindelijk, pas tegen elven, zag 'Grey' een klein bootje vanuit Vlissingen naar de Dora varen. Om het schip te arresteren? Nee, de Griek had tegen de afspraak in op zijn sterke drank gewacht! Nadat die aan boord was gehesen verdween de Dora eindelijk aan de horizon.

KAMERVragen

Ondertussen stonden er opnieuw verhalen in de Nederlandse kranten. Terwijl de Dora voor Vlissingen had liggen wachten, was bovendien een journalist van de Daily Herald aan boord geweest. Hij schreef dat de passagiers op strozakken op het dek sliepen en tegen hem hadden gezegd dat ze naar Bangkok zouden gaan of naar Siam. Dit bericht trok de aandacht van de Britse overheid. De Britse gezant, Neville Bland, vroeg het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken om opheldering en wees op de illegale immigratie naar Palestina. Maar na een onderzoek antwoordde Buitenlandse Zaken dat het schip als bestemming Siam had opgegeven en dat er geen andere bestemming bekend was. De voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de CPN, L. de Visser, stelde eind juli vragen aan de minister van Justitie, prof. mr. P.S. Gerbrandy. De Visser deed dit met de beste bedoelingen. Vluchtelingen moesten volgens hem niet vertrekken als er geen zekerheid bestond over de plaats van landing. Hij bepleitte terugkeer naar Nederland. Gerbrandy verklaarde begin augustus dat hij niet op de hoogte was geweest van het vertrek van de Dora. Ook de regeringsgemachtigde inzake de vluchtelingen, mr. B.G.A. Smeets, was niet gelukkig met de reis van de Dora. In een geheim schrijven van 22 juli 1939 aan de minister van Justitie verweet hij

Ze vonden een Spaanse communist die wapens had gesmokkeld naar Spanje. Zijn schip was vergaan, hij zat in Antwerpen zonder papieren en wilde graag mee. Over het geld werd met Parijs gebeld en het zou de volgende ochtend in Antwerpen aankomen. De Aliyah Bet in Parijs besloot ook dat de Dora de honderd vluchtelingen in Frankrijk niet meer zou ophalen, omdat er al te veel vertraging was.

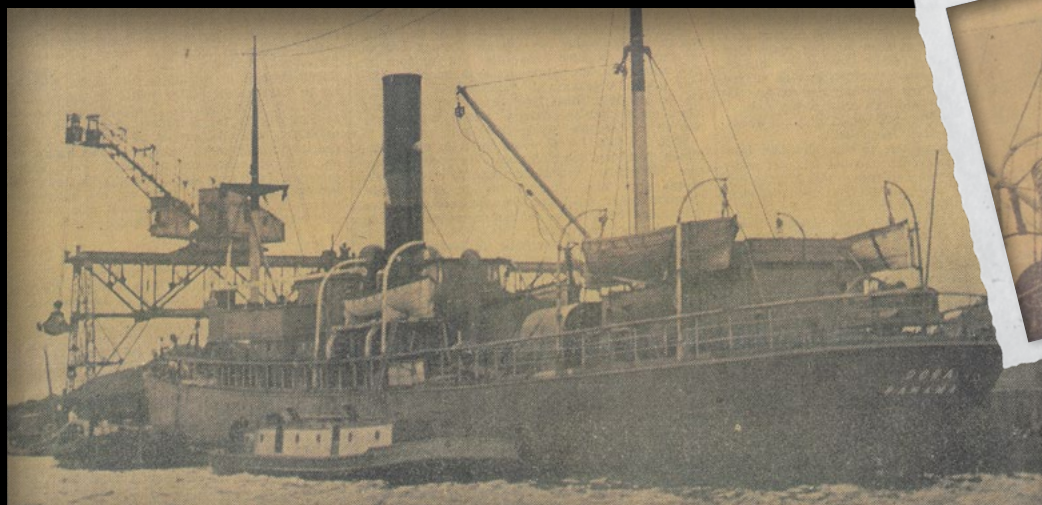
Toen het schip 's nachts door de Straat van Gibraltar voer, sommeerden de Britten het om zich bekend te maken. De oude Griek stuurde de vluchtelingen bij ieder onraad, zwaaiend met zijn revolver, het ruim in.

'het Joodsche Comité' onverantwoordelijk gedrag: "Wat ik daarvan verneem, doet mij vragen, of wellicht niet zonder meer de Regeering het uitvaren had moeten beletten. Het schip is veel te dicht belegd, de vluchtelingen legeren onder zeilen op het bovendek in stroo, een storm en zij spoelen er af, er is algeheel onvoldoende reddingsmateriaal aan boord, vier vletjes voor 20 man elk, terwijl in A'dam de boot reeds overpropt was en in Antwerpen zijn er nog een 100 vluchtelingen bijgeladen." Smeets verwees ten slotte naar het drama rond de St. Louis, "die nog een comfortabel schip was, terwijl de Dora..."

FENIKI

De tocht van de Dora zelf verliep voorspoedig, al was het zeker geen luxereis. Honderden mensen zaten op elkaar gepakt, waren zeeziek in de Golf van Biskaje en de arts aan boord bleek verslaafd aan morfine. Toen het schip 's nachts door de Straat van Gibraltar voer, sommeerden de Britten het om zich bekend te maken. De oude Griek stuurde de vluchtelingen bij ieder onraad, zwaaiend met zijn revolver, het ruim in. De Britten geloofden zijn antwoord, dat het ging om een Panamees schip op weg naar Siam. Ze hadden geen argwaan. Schepen met illegale immigranten kwamen immers nooit door de Straat van Gibraltar, maar van de Franse Rivièra, de Italiaanse kust en vanuit de Zwarte en de Adriatische Zee.

Ten zuiden van Turkije heeft de Dora radiocontact gezocht met de Hagana in Palestina. Door al het oponthoud was de Dora later dan gepland en moest voor de Turkse kust bij Feniki voor anker, want het was inmiddels volle maan. Een landing op de kust van Palestina was zodoende onmogelijk. Niemand mocht aan wal in Turkije. De voorraad voedsel, water en kolen begon erg te slinken. De Turkse politie, die het schip bezocht, gaf daarom toestemming om het met watermeloenen en drinkwater te bevoorraden. Uiteindelijk werd het ongeduld zo groot dat de Hagana aan boord – tegen de instructies uit Palestina in – besloot de reis voort te zetten. Maar het schip had zich nog niet in beweging gezet, of het lag opnieuw stil. De Griekse bemanning was langer onderweg dan gepland

De Dora

Een van de als gammel beschreven reddingssloepen

De landing zou plaatshebben bij Shefayim. Om kwart over tien lieten de eerste passagiers zich langs touwladders in de kleine bootjes van de kiboets zakken. Het laatste stuk liepen ze door het water en om twee uur 's nachts meldde de Dora dat iedereen van boord was.

en wilde meer geld zien. Onder leiding van de kapitein met zijn revolver en verder gewapend met keukenmessen sloegen ze aan het muiten. Ternauwernood kon worden voorkomen dat daarbij de antenne onklaar werd gemaakt. Onderhandelingen en geldinzamelingen onder de passagiers brachten de oplossing, maar de kapitein werd de rest van de reis gevangengezet.

AAN LAND

Op 11 augustus 1939 kreeg de Dora het sein die nacht een poging tot landen te ondernemen. Tot schrik van de mensen aan boord en de wachtenden aan de wal verscheen kort daarna een enorme Britse oorlogsbodem, die de Dora tot op driehonderd meter naderde. Hij voer na enige tijd weer weg, zonder dat er iets gebeurde. Het werd donker. Aan boord waren in zuidelijke richting de lichtjes van Tel Aviv te zien, de zoeklichten van een politieboot gingen rakelings langs het schip en iedereen hield zich

doodstil. De landing zou plaatshebben bij Shefayim. Om kwart over tien lieten de eerste passagiers zich langs touwladders in de kleine bootjes van de kiboets zakken. Het laatste stuk liepen ze door het water en om twee uur 's nachts meldde de Dora dat iedereen van boord was. De Hagana telegrafeerde naar Uri Kochba in Nederland, dat de "geboorte geslaagd en de moeder gezond" was en ook Eli Reens telegrafeerde zijn afgesproken boodschap naar Gertrude van Tijn. Zij gaf het bericht ongetwijfeld door aan minister Van Boeyen, die opgelucht kon ademhalen. Voor de Nederlandse bewindslieden die meewerkten aan de uittocht ging het uiteindelijk om een effectieve manier om van tijdelijk toegelaten vluchtelingen af te komen. Nederland was er nu driehonderd kwijt zonder dat de relatie met Groot-Brittannië onder druk was komen te staan en... het had de schatkist geen cent gekost; de Joden hadden immers alles zelf betaald. Drie weken later begon de Tweede Wereldoorlog.

Jacob Oppenheimer

Eli Reens

TAAL

NIPPERTJESECONOMIE

Mijn mederedacteuren weten dit allang, maar hier is een bekenenis: ik ben meestal te laat met mijn bijdragen aan de Aleh. In 'gewone' tijden is het excuus, dat ik het te druk heb of had met mijn werk. Nu zou ik alleen maar kunnen beweren dat ik een coronadepressie had, namelijk: "De depressie die wordt toegeschreven aan stressfactoren rond een corona-epidemie, de rigide maatregelen ter voorkoming daarvan (zoals een lockdown) en de maatschappelijke en economische gevolgen daarvan." Ook kan ik mij nu niet beroepen op het vervullen van een van de 'cruciale beroepen'; de beroepen die vervuld moeten worden om de vitale processen gaande te houden om een samenleving ook tijdens een crisis te laten functioneren, bijvoorbeeld medische beroepen. Nee, ik ben een gewone redacteur die in de nippertjeseconomie werkzaam is.

De bovenstaande beschrijvingen – en ook de hierop volgende – komen allemaal uit het 'Coronawoordenboek' dat door Ton den Boon van de Taalbank online werd geplaatst. U kunt het daar (<https://www.taalbank.nl/2020/03/14/coronawoordenboek/>) nog eens nalezen. Ik garandeer u, de nieuwe woorden zijn soms uiterst grappig en getuigen van vindingrijkheid!

Hier zijn een aantal woorden die ons allemaal wel zullen aanspreken:

Balkonbezoek: het bezoek aan iemand die bij een virusepidemie tot de kwetsbare groepen behoort en/of die in (zelf)isolatie zit, waarbij je niet het huis betreedt, maar op of voor het balkon blijft staan of zitten. Andere woorden zijn: raambezoek, raamvisite, stoepbezoek, voordeurbezoek, wuifcontact, zwaaicontact, zwaaibezoek.

Ik vond de term raamdez-vous een leuke vondst! Het is een 'porte-manteauwoord' van raam en rendez-vous. Raamknuffelen (werkwoord, alleen onbepaalde wijs) tijdens een raamvisite is doen alsof je elkaar omarmt of knuffelt met glas ertussen.

Heeft u al balkonbingo gespeeld? Het is bingo waarbij de spelers mensen zijn die elkaar tijdens een lockdown of een periode van (thuis)quarantaine alleen van een afstand mogen zien en spreken en daarom vanaf hun balkon aan het spel deelnemen.

Leuk bedacht voor Koningsdag is: balkoningsdag. De Koningsdag tijdens een pandemie, waardoor feestvierders niet massaal de straat op kunnen, maar binnenshuis of hooguit op hun balkon aan de feestelijkheden mogen deelnemen.

Een balkonnade is de muziekuitvoering vanaf het balkon of uitzending van een muziekstuk vanaf het balkon, met name bedoeld als sociaal bindmiddel tijdens een lockdown.

De balkonpolitie is de ongunstige benaming voor personen die buurtbewoners, welke zich niet aan strikte lockdown-regels houden, verklikken bij het bevoegde gezag. Het is een vertaling uit het Spaans van policía de balcón.

Balkonsolidariteit is de solidariteit of saamhorigheid van flatbewoners onderling, bijvoorbeeld door vanaf het balkon samen te zingen. Was of bent u een balkonzanger?

De ouderen onder u weten nu vast alles over beeldbellen, dat wil zeggen internetbellen met een of meer anderen met behulp van een app waardoor je je gesprekspartner(s) tevens kunt zien op het scherm van je telefoon of computer!

U wist natuurlijk allang wat besmettingsgevaar is, namelijk het gevaar te worden besmet met een virus. Andere woorden met besmetting zijn: bemettingsgolf; besmettingsgraad; besmettingshaard; besmettingsrisico en besmettingsroute.

Wie kent in het Hebreeuws het woord bidoed niet? Dat heet thuisisolatie in het Nederlands en beschrijft de vorm van isolatie, waarbij iemand die een besmettelijke virusinfectie heeft tijdelijk in zijn eigen huis in afzondering verblijft.

In een van de vele en lange telefoon- en whatsappgesprekken die ik deze afgelopen weken voerde met vrienden, collegae en klanten werd ik gevraagd hoe lang ik al thuis zat. "Meer dan acht weken", was mijn antwoord. "Ik denk niet dat ik in de laatste twintig jaar ooit acht weken aan een stuk thuis geweest ben," hoorde ik mijzelf zeggen. Mijn grootmoeder zei het al: "Je komt uit een 'ritterig' geslacht!"

Maar voorlopig is er nog een luchtmuur, de door de overheid ingestelde blokkade om met een vliegtuig naar een bepaalde bestemming te reizen. En als we eenmaal aan boord gaan, heb je goed kans dat je in een Janusstoel terecht komt. Dat is de middelste van drie vliegtuigstoelen, die 180 graden gekeerd staat ten opzichte van de andere twee stoelen waarvan hij tevens afgeschot is met een plexiglas wand (een kuchscherf) ter voorkoming van mogelijke infecties. De stoel is genoemd "naar de Romeinse god Janus (lanus), om precies te zijn lanus Bifrons – letterlijk: Janus met twee (bi) gezichten (frons) –, die doorgaans voorgesteld wordt als een mansfiguur met twee gezichten die elk in een tegenovergestelde richting kijken; beide gezichten symboliseerden oorspronkelijk de zon en de maan."

Tot slot een paar heel leuke woorden:

Haarakiri: het moedwillig verpesten van je kapsel door het zelf of door je partner te laten knippen en/of verven. Het is ook weer zo'n 'porte-manteauwoord' van 'haar' en het Japanse woord 'harakiri' (rituele zelfmoord), wellicht tevens geïnspireerd op de namen van diverse kapsalons in Duitstalige landen, zoals 'Friseursalon Haarakiri'

Onthamsteren: de houdbare levensmiddelen die je al heel lang in huis hebt in een maaltijd verwerken...

Veel genoeg met deze woordenlijst op internet!

Ya'akov Almor

GELD OPENT ALLE DEUREN!

Zeldzame koperen 5 sjekel munt

Geld speelt een grote rol in ons leven, zo groot dat voor iedere speciale betaling of financiële transactie een apart woord bestaat. In zeer oude tijden werd het betaalmiddel, meestal een hoeveelheid zilver of goud, gewogen. Men sloeg nog geen munten, die geteld konden worden. De munteenheid sjekel is afgeleid van de stam SjKL: wegen. En inderdaad heeft de sjekel hakodesj die beschreven staat in het boek Sjemot (Exodus) een bepaald gewicht.

In de Romeinse tijd waren er allang munten met onderlinge verschillen. Judese munten van die periode hadden nooit een menselijke of dierlijke afbeelding als reliëf. Hun kenmerk bestond uit typisch Joodse symbolen, zoals een loelaw bijvoorbeeld, terwijl Romeinse munten de afbeeldingen van keizers en andere 'celebs' droegen. In de Rabbijnse literatuur heetten deze munten monitien. Bekende en beroemde figuren werden er op afgebeeld. Vandaar de idiomatische uitdrukking voor een beroemd persoon vanwege zijn bijzondere capaciteiten: יצא לו מוניטין

In het Ivriet hebben we het woord 'kesef' voor betaalmiddel en het bleke metaal (vergeleken met het gele goud) is hetzelfde woord. כסף is zilver, het is een edel metaal zonder kleur.

מטבע is een munt, geslagen met een afbeelding als reliëf op een stuk metaal. מטבע is ook valuta en daarvan afgeleid is

זר מטבע, buitenlandse valuta. חוקי מטבע zijn fiscale wetten.

Het woord Damiem, dat in de Tanach voorkomt, wordt tegenwoordig gebruikt in een constructum (סמיכות) maar niet apart. Hier volgen zes uitdrukkingen met dat woord דמים:

- Chanoekageld (voor kinderen);
- reisgeld;
- alimentatiegeld;

- zakgeld;
- lidmaatschapsgeld;
- entreegeld.

Een synoniem voor kesef als betaalmiddel is mammon en in het meervoud mammonot; in het Nederlands bestaat een gezegde: de Mammon dienen, verslaafd zijn aan het geld, als het ware aan Mammon die de afgod van het geld is.

dinei mammonot zijn rechtszaken, die met geld te maken hebben, zoals schadevergoedingen, in tegenstelling tot dinei nefasjot, rechtszaken, die met mensenlevens te maken hebben.

משכורת שכר salaris: Sinds de Tanach hebben deze twee woorden met dezelfde stam SChR dezelfde betekenis: loon, beloning. En daarvan afgeleid: שכר לימוד schoolgeld en שכר דירה huur; שכר טרחה honorarium bijvoorbeeld voor een advocaat; שכר חישוב salarisberekening.

Steekgeld is שוחד; לא יחרץ דמי is iemand de mond snoeren door hem het zwijgen op te leggen met geld. Afgeleid van כלב לשוננו (Exodus). Steekpenningen zijn שלמונים.

Gewoon kleingeld, is מעות en daarvan komt מעות חטין, geld dat gespaard of gedoneerd wordt om tarwe (chitta) voor matsot te kopen.

- Belastingen, מסים bestaan in verschillende vormen. Er is: stadsbelasting, ארנונה;
- inkomstenbelasting, מס הכנסה;
- belasting toegevoegde waarde (BTW), מס ערך מוסף (מע"מ);
- Herendienst in de tijd van de Tenach, מס עובד;
- vermogen, kapitaal, הון;
- vermogensverklaring, הצהרת הון;
- een zeer groot kapitaal, הון תועפות;

DOORLOPENDE VOLMACHT VOOR BEGINNERS

**In de nieuwe rubriek
NLinIL vindt de lezer tips
en adviezen voor (oud)
Nederlanders in Israël en
andere nieuwtjes uit onze
gemeenschap.**

Er is al veel geschreven over dit onderwerp in de Aleh, maar de meesten van ons hebben er niets aan gedaan tot heden. Het is een onaangenaam onderwerp, het naderende levenseinde en de doorlopende volmacht die dit alles zal regelen is een lang en niet geheel overzichtelijk document, dat voor relatief veel geld door een daarvoor geschoolde advocaat wordt opgesteld. Maar het hele proces kan toch iets eenvoudiger gemaakt worden, zoals blijkt uit een artikel in de Aleh van oktober 2019, geschreven in het Nederlands en in het Ivvriet door de stichting EMZ, tegenwoordig meer bekend onder de naam stichting Nini Czopp. Dit is de Nederlandse instantie in Israël die zorgt voor het welzijn van Sjoa-overlevenden en hun partners.

Na lang aarzelen hadden mijn vrouw en ik een afspraak gemaakt bij deze stichting, waar ik tot nu toe nooit iets mee te maken heb gehad, maar het eerder genoemde artikel in de Aleh overtuigde mij dat het nuttig was daar eens aan te kloppen omdat zij helpen bij het opstellen van het medische gedeelte van de 'jipoej koach matmied' (=doorlopende volmacht).

Het is nuttig hier nog eens uit te leggen, dat dit document in drie delen uiteenvalt:

1. Een medisch deel dat handelt over onze laatste levensfase, voor het geval dat wij in dat stadium verstandelijk niet meer bij machte zijn te beslissen wat er met ons moet gebeuren. Dat gaat over overbodige heroïsche maatregelen tegen het eind van het leven, bij oudere personen met meerdere ziekten. Er wordt dan een gemachtigde benoemd, die bij de behandelende artsen dit document voor de neus kan houden en dat wettelijk verplichtend is. Nogmaals, zolang wij tot het eind helder zijn, is dit document niet nodig, en vraagt de behandelende arts ons rechtsstreeks onze beslissingen ter plaatse – dit gaat over de eindfase, bij geestelijke onmogelijkheid om zelf te zeggen wat je wensen zijn. Het is duidelijk geen vrijbrief voor euthanasie, want dat bestaat hier niet.
2. Deel twee is een verder medisch document waar onze wensen kenbaar worden gemaakt bij chronische ziekte, dus niet specifiek in de eindfase van ons leven, als wij tegen die tijd zelf geestelijk niet meer helder zijn. Het is dus zaak om dit tijdig te doen – voor we geheel afgetakeld zijn – en niet die belangrijke beslissingen bij onze kinderen in de schoot te werpen. Op dat document moeten de aangewezen vertrouwenspersonen ook tekenen. Dit alles kan door de stichting Nini Czopp geregeld worden – hun sociale werksters komen er zelfs voor aan huis als we minder mobiel zijn – en het is

juridisch bindend. De kosten van deze twee onderdelen bij Nini Czopp zijn een fractie van de kosten van een advocaat. Wij spraken met een alleraardigste en geduldige sociale werkster in hun kantoor in Netanya, die het vak precies kent, met de nodige uitleg, en we hebben al onze wensen kenbaar gemaakt. Dit geldt als aanmoediging om het niet te laten sloffen – onze nabestaanden zullen ons dankbaar zijn dat we zelf de hete kastanjes uit het vuur halen.

3. Dan is een derde fase van de volledige doorlopende volmacht, die gaat over bezittingen. De twee eerdere delen staan opzichzelf, zijn elk, zoals hierboven gezegd juridisch bindend zonder de handtekening van een advocaat, en maken die laatste stap niet strikt nodig. Wij hebben een testament en dat is mogelijk genoeg. Dat derde document moet bij een advocaat worden opgesteld en dat is een veel duurder handeling. Juist omdat de stichting Nini Czopp de advocaat een groot deel van het werk uit handen neemt, namelijk het medische gedeelte, kunnen zij ons bevoegde advocaten aanbevelen die het laatste deel voor een veel redelijker honorarium opstellen. Mogelijk laten wij dat gewoon zitten – zo ver zijn we nog niet.

Eldad Kisch

NEDERLANDERS BUITENGAATS

Er bestaan heel wat organisaties die opkomen voor belangen van (oud)Nederlanders in den vreemde. Twee daarvan zijn wereldwijd overkoepelend. Eelco Keij, oprichter van de SNBN, de Stichting Nederlanders Buiten Nederland, sprak twee jaar geleden op de AV van de IOH. Omdat Eelco Keij politiek actief was en op de kieslijst stond voor het Kamerlidmaatschap voor D66 heeft de SNBN veel contacten in Den Haag. De SNBN gelooft in die politieke aanpak. Negen politieke partijen en vier continenten zijn in het SNBN-bestuur vertegenwoordigd. Voorzitter Keij woont inmiddels weer in de VS. De andere organisatie is de Stichting GOED, Grenzeloos onder één dak. Zij zijn politiek neutraal en minder politiek gericht. Hun driekoppige bestuur woont in Europa.

Beide organisaties doen uitstekend werk op het gebied van problemen met paspoorten, ongewild verlies van Nederlanderschap, dubbele nationaliteit, rijbewijzen, banken, remigratie en vele andere onderwerpen, waar je, als je (tijdelijk of definitief) buiten Nederland woont in het contact met de Nederlandse overheid en ambassades mee te maken kunt krijgen. Hun gegevens zijn te vinden op de contactpagina achterop de Aleh.

CB

MEALS ON WHEELS, MODERNE AANPAK

Nini Czopp was maatschappelijk werkster van beroep. Na haar komst naar Israël werd ze directeur van Beth Joles (1969-1975). Bovendien was ze zeer begaan met de thuiszorg. Geen wonder dat de stichting die dat soort werk nu in onze gemeenschap verzorgt, naar haar is genoemd: Stichting Nini Czopp. Een project waar Nini Czopp zelf, samen met Mirjam de Leeuw, al vroeg aan begon was het verzorgen van maaltijden voor thuis wonende uit Nederland afkomstige bejaarden. Dat heette 'Meals on Wheels'. Het verzekerde een goede, gezonde maaltijd, eens per week of naar gelang het nodig was.

Iets soortgelijks kwam eind maart jl. tijdelijk tot stand tijdens de coronacrisis en de Pesachperiode, toen de penningmeester van de SCMI, Alfi Fass, de organisatie Lechiot Bekavod ontdekte, die maaltijden verschaft aan hulpbehoevenden. Al snel werd samengewerkt met het doel hulp te bieden aan uit Nederland afkomstige overlevenden van de Sjoa en hun partners, die door de crisis in ernstige problemen raakten. Eerst werd gewerkt als een soort noodcomité van voorzitters van IOH en Beth Joles samen met de penningmeesters van SCMI en de Stichting Nini Czopp. Dat leidde er vervolgens toe, dat de uitvoering van deze actie in de professionele handen kwam van de Stichting Nini Czopp en het IOH-kantoor. Een schommelend aantal mensen (15-20) ontving de maaltijden; ze waren bekend bij de Stichting Nini Czopp.

Het project werd gefinancierd door de Stichting Ajalah en Jad Davids, die bedragen stortten aan de Stichting Nini Czopp. De SCMI gaf een bijdrage rechtstreeks aan Lechiot Bekavod. Tijdens de Pesachperiode was er nog een andere organisatie bij betrokken in verband met het Pesach kasjroet. Al met al een mooi stukje samenwerking van de Nederlandse organisaties in Israël.

CB

SCMI OFFICIEEL IN ONTBINDING

Op 7 mei jl. vond een 'zoom'-vergadering plaats van het voltallige bestuur van de Stichting Collectieve Marorgelden Israël (SCMI). Hoofddoel van de vergadering was de opheffing van de SCMI, een Nederlandse stichting met een adres in Amsterdam, die in Israël als buitenlandse NGO is ingeschreven bij de rasjam hachevrot. De SCMI hield kantoor in Israël. Inmiddels bestaat er alleen nog een postbus: POB 24316, 9124202 Jeruzalem.

Aangezien het om een stichting gaat, die in 2001 is ingeschreven bij de Nederlandse Kamer van Koophandel, werd tijdens en na de vergadering juridische begeleiding verzorgd door Loonstein Advocaten, Amsterdam. Alle SCMI-bestuurders werden 'vereffenaars' om de ontbinding van de stichting gezamenlijk af te kunnen werken. Als 'bewaarder' van de administratieve en financiële stukken is het Center for Research on Dutch Jewry aangewezen, dat voor archivering en digitalisering zorg zal dragen. Dit is contractueel geregeld.

De SCMI heeft het aan de Nederlandse Joodse gemeenschap in Israël toekomende deel van het Marorgeld voor collectieve doelen verdeeld (€ 16.5 miljoen + rente). De laatste overmakingen zijn tussen december 2019 en april 2020 verricht volgens een door de aangesloten organisaties in onderling overleg vastgestelde verdeelsleutel. Na de opheffingskosten zal een klein bedrag overblijven, dat overeenkomstig de statuten moet worden besteed. Voor geïnteresseerden wordt de website nog een keer bijgewerkt, hopelijk is dat klaar voor 1 augustus: www.scmi.org.il

CB

Op 11 april jl. overleed een voormalig medewerkster van de Aleh, dr. Minny Mock-Degen. Zij heeft gedurende enige jaren de rubriek Nieuws uit Nederland voor de Aleh verzorgd, nadat dr. Henriëtte Boas daarmee noodgedwongen was gestopt. Bij uitzondering besteden we aandacht aan de betekenis van Minny Mock op diverse gebieden. De bijdragen zijn van dr. Hilde Pach die met haar samenwerkte op het gebied van vertaalde Israëlische literatuur en van Miriam Dubi, jeugdvriendin en collega, voor ons vooral voormalig voorzitter van de Irgoen Olei Holland. Dat dit allen bij toeval vrouwen zijn, verwijst naar Minny Mock's feministische inslag. Moge haar nagedachtenis tot zegen zijn.

Hoe Minny Mock Nederland warm maakte voor de Israëlische literatuur

door Hilde Pach

Begin jaren tachtig lagen de Nederlandse boekwinkels bepaald niet vol met vertaalde Israëlische literatuur. In 1973 publiceerde uitgeverij Nelissen *Mijn Michael*, de roman waarmee Amos Oz doorbrak, in de vertaling van Maartje van Tijn. Dit voorbeeld vond echter geen navolging. Daar kwam verandering dankzij uitgeverij Amphora Books, opgericht in 1978 door een jong Joods echtpaar uit Amstelveen, Minny en Harry Mock.

Het zal in 1982 geweest zijn dat ik voor het eerst vernam van het bestaan van Amphora Books. Ik was toen een jaar of 25, studeerde Nederlands, Hebreeuws en Jiddisj aan de Universiteit van Amsterdam en dacht na over mijn toekomst. Ik was tot de conclusie gekomen dat die toekomst niet in het onderwijs lag. Iets in de literatuur, journalistiek of uitgeverij trok me meer. Toen las ik in een huis-aan-huisblad een interview met Minny Mock over haar uitgeverij, die begonnen was met het publiceren van moderne Israëlische literatuur in Nederlandse vertaling. Dat klonk mij interessant in de oren. Ik achterhaalde het adres van de uitgeverij en schreef een briefje met de vraag of ze mij misschien konden gebruiken. Al snel kreeg ik antwoord. Ja, ze hadden wel behoefte aan iemand voor redactiewerkzaamheden.

Coupe soleil

Ik mocht langskomen bij de uitgeverij, gevestigd in het accountantskantoor van Harry in Amstelveen. Minny en Harry waren orthodox, had ik begrepen. Ik had me daarom decent aangekleed, maar dat bleek niet nodig. Harry droeg geen kipa. (Die droeg hij overigens wel als hij in Israël was. Na zijn terugkomst zag je dan een lichter gekleurd cirkeltje op zijn kale schedel.) Minny droeg een pruik, maar een modieuze, donkerblond met een coupe soleil. Ze was elegant gekleed, droeg mooie sieraden, echt een dame, maar wel een nuchtere, scherpzinnige dame met gevoel voor humor, die soms fel uit de hoek kon komen.

De kennismaking verliep goed en ik kon meteen aan de slag. Aanvankelijk kreeg ik manuscripten opgestuurd die ik thuis moest redigeren of corrigeren. Later werkte ik ook wel op kantoor, dat na een tijdje meeverhuisde naar het door Harry aangekochte voormalige Beet Hamidrasj in de Amsterdamse Rapenburgerstraat. Het betrof onder meer vertalingen van Israëlische

literatuur, maar ook oorlogsherinneringen van Nederlandse Joden én een roman van Minny zelf, *Tussenstop* (1983). Dat was trouwens al haar tweede publicatie bij Amphora, na de verhalenbundel *Nagelwater* uit 1979, waarvoor ze had geput uit haar eigen jeugdervaringen in het naoorlogse Amsterdam-Oost. Ze was geboren op 4 mei 1945, in Zwitserland, waar haar ouders na een geslaagde vluchtpoging de oorlog hadden overleefd. Beide boeken gaan ook over de keuze voor een orthodox leven en het onbegrip daarover bij de niet-religieuze familie van de hoofdpersonen. Het waren thema's die Minny de rest van haar leven zijn blijven bezighouden. Vele jaren later, in 2006, promoveerde ze in Jeruzalem op een proefschrift over Joodse dochters in Nederland die orthodox werden, en over de reactie daarop van hun moeders. Haar laatste verhalenbundel, *Rijkdom* (2018), grijpt weer terug op het vaak moeizame leven in naoorlogs Joods Amsterdam.

H u u b S t a p e l

Minny groeide op in een socialistisch gezin en werd pas na haar huwelijk orthodox. Ze had culturele antropologie gestudeerd en een tijdje lesgegeven. Als we op kantoor tegenover elkaar zaten, vertelde ze vaak over zichzelf. Ik vond het intrigerend hoe iemand kon besluiten vroom te worden. En hoe verschillend we ook waren, we hadden ook raakvlakken: allebei op jonge leeftijd moeder geworden, allebei vol ambities.

Er kwamen ook vaak meer of minder beroemde vrienden langs. Zoals acteur Huub Stapel, op het toppunt van zijn roem vanwege zijn hoofdrol in de film *De lift*. Geen idee meer hoe Minny hem kende. Maar ze vond het geen enkel probleem als ik erbij bleef zitten.

Naast orthodox waren Harry en Minny ook zionistisch. Ze hadden plannen om naar Israël te gaan. Daarom heb ik Minny zelfs een poosje Hebreeuwse les gegeven. Tegelijkertijd waren ze kritisch, ze steunden Oz Wesjalom, een soort religieuze tegenhanger van Vrede Nu. Daaruit kwam ook Minny's interesse in Israëlische literatuur voort. Ze had een goed oog voor de auteurs die toen gezien werden als aanstormend talent, Amos Oz en A.B. Yehoshua (bij Amphora geschreven als Jehoshua). De eerste vertalingen die ik redigeerde, waren de novelle *Totterdood* van Amos Oz en de verhalenbundel *Drie dagen en een kind* van A.B. Yehoshua. Allebei waren ze vertaald door Maartje van Tijn, een van de weinige vertalers uit het Hebreeuws die Nederland toen rijk was. Zij hield er een heel eigen vertaalopvatting op na: uit respect voor het heilige Hebreeuws vond ze dat die taal moest doorklinken in de vertaling. Aanvankelijk was ik terughoudend met mijn kritiek, maar bij het derde boek, de verhalenbundel *De Heuvel van de Boze Raad* van Amos Oz, kon ik niet langer verhelen dat Van Tijns vertaalopvatting, naar mijn mening, afbreuk deed aan de bedoelingen en de stijl van de schrijver. Na raadpleging van een hebraïst concludeerde ook Minny dat de vertaling niet voldeed. Vervolgens vroeg ze aan mij om het boek te vertalen.

C o m p u t e r

Hoewel ik liever op een andere manier aan mijn eerste vertaling was gekomen, vond ik het wel een geweldige uitdaging. Gaandeweg kreeg ik het gevoel dat ik het kon en dat dit was wat ik wilde. Telkens als ik een hoofdstuk af had, sprak ik dat door met Minny. Toen het manuscript af was, kwam het volgende punt: de betaling. Dat was eigenlijk van het begin af wel een dingetje geweest, ik moest vaak lang wachten op mijn geld. Voor de honorering van mijn vertaling verzon Harry een list. Begin jaren tachtig was de computer

begonnen aan zijn opmars. Opeens verschenen overal computerzaakjes. Ook Harry was een winkeltje begonnen. Dus toen mijn vertaling af was, mocht ik bij hem een computer uitzoeken. Waarop ik onder meer mijn volgende vertaling heb geproduceerd. Al verscheen die niet meer bij Amphora.

In 1985 verhuisde de familie Mock namelijk naar Jeruzalem. De uitgeverij zou vanuit Israël worden bestierd, Harry kwam regelmatig naar Nederland en ik mocht in de tussentijd als zaakwaarnemer fungeren. In de praktijk kwam hier weinig van terecht. Ik had geen financiële bevoegdheden en Minny had het veel te druk met de inburgering. Ik heb er eigenhandig op toegezien dat *De Heuvel van de Boze Raad* gezet en gedrukt werd en in de boekhandel verscheen. Dat vond ik een hele prestatie, maar het was duidelijk dat het zo niet verder kon.

Ik stopte ermee, en bij Amphora Books zijn jarenlang geen boeken meer verschenen, totdat oudste zoon Leo terugkeerde naar Nederland en de uitgeverij nieuw leven inblies. Ondanks het wat abrupte einde ben ik Minny dankbaar dat ze mij de kans heeft gegeven mijn eerste stappen te zetten op het pad van een vertaalcarrière die tot op de dag van vandaag voortduurt. Waarbij het mede aan Minny en Harry te danken is dat zoveel Nederlandse uitgeverijen tegenwoordig vertaalde Israëlische literatuur publiceren.

Hilde Pach (1957) is literair vertaler en freelance journalist. Ze vertaalde onder meer Amos Oz, David Grossman, A.B. Yehoshua, Emuna Elon en Nir Baram. Ze schreef een proefschrift over de Jiddisje pers in de zeventiende eeuw. In 2014 ontving ze de Martinus Nijhoff Vertaalprijs.

Een Amsterdams naoorlogs Joods verhaal

Naar een Joodse school gaan als je in 1945 geboren bent in de onderduik in Amsterdam was niet een gewone beslissing. Integendeel, vele ouders waren er per se op tegen om hun kinderen naar Rosj Pina, de Joodse lagere school in Amsterdam te sturen. Zo heb ik zelfs voor het eerst van mijn leven een schoolweigering aangekondigd op 5-jarige leeftijd: "Of ik ga naar een Joodse school of ik weiger en blijf thuis." Een ultimatum dat uiteindelijk zijn werk deed.

In diezelfde tijd raakte ik bevriend met Minny Degen, een buurmeisje aan het eind van onze straat dat op de Montessorischool zat. Al gauw vertelde ze mij dat ze op school uitgescholden werd met de opmerking: "Joden zijn hier niet gewild". Direct daarop verzocht ze mij met klem dit niet aan haar moeder te vertellen. Maar toen ze thuis de verhalen over de kruisiging van Jezus in geuren en kleuren vertelde en haar moeder daarover op school zich beklaagde: "Dit is geen christelijke school maar een openbare!", hielp dat geen zier en uiteindelijk kwam ze naast mij te zitten op de bank van de eerste klas van Rosj Pina.

Minnie werd mijn beste vriendin en ik werd door haar moeder als tweede dochter geadopteerd. Debora Degen was de bezieling van het Jiddische leven van voor de oorlog. De verhalen over het dagelijkse leven in de Lepelstraat, waar zij toen woonde, de boodschappen op de markt en op het Waterlooplein. Het ene fascinerende verhaal volgde op het andere. Ze verlevendigden mijn begrip van het Joodse leven in Amsterdam tijdens de periode, die aan de oorlog voorafging.

Heel bijzonder om met achttien kinderen in de klas te zitten met geboortejaren van 1943 tot en met 1945, allemaal onderduikkinderen met uitzondering van één persoon: Minnie Degen, want zij was op 4 mei in het neutrale Zwitserland geboren. Een feit waar iedereen in de klas jaloers op was. Ik kan nog heel veel verhalen van na de oorlog vertellen. Ze zijn allemaal opgeschreven in het boek: "Vier je zestigste verjaardag met Rosj Pina", geschreven door Rudy Polak, die ook bij mij in de klas zat.¹

Toch wil ik nog even terugkomen op die vooroorlogse tijd, vol Joodse humor. Minnie's moeder had een klein winkeltje waar ze stoffen verkocht en ook allerlei naaiwerk deed. Van haar heb ik geleerd te borduren en te naaien, maar nog veel meer. Samen met Minnie stonden we in de keuken en leerden hoe ze echte Joodse appeltaart maakte of Kugel met peren. We mochten elke keer proeven of de koek wel geslaagd was. Op een keer stond ik in de winkel en deed daar mijn huiswerk samen met Minnie. Opeens kwam er een vrouw binnen. "Ik wil graag een stuk donkerblauwe katoen hebben." Debora Degen antwoordde: "O mevrouw Pachter, natuurlijk kan dat en zal ik het zo aan u laten zien."

"Ik wil graag twee meter twintig hebben," zei de vrouw. Ondertussen nam Debora Degen de ladder en van de bovenste plank haalde ze triomfantelijk een baal stof tevoorschijn en spreidde die uit op de toonplank.

"O mevrouw, die stof is me te licht, ik zei dat ik donkerblauw wilde hebben."

"Geen enkel probleem mevrouw Pachter."

Debora Degen liep naar de muur, deed het licht uit, dat boven de toonplank scheen.

"Nou mevrouw Pachter, ziet u nu, dat de stof donkerblauw is?"

Tot vandaag weet ik niet meer of ze het gekocht heeft of niet, maar een prachtig voorbeeld van Joodse humor was het wel. Minnie en haar moeder, ze zijn onvergetelijk en hun nagedachtenis zij tot zege!

Miriam Dubi-Gazan

Miriam Dubi (r) aan een feestelijke verjaardagstafel met Minnie Mock (l)

¹ Uitg. Docostory, Israel.

DEMENT?

Enkele dagen geleden, juist toen ik bij de voordeur mijn vuilnisbak leegde, stopte er een auto naast me. Ik hoorde mijn naam noemen. Een vriendelijke jongeman boog zich met een brede lach uit het raampje. Ik dacht dat ik hem wel eens had ontmoet, maar ik had geen benul wie hij was. Een klein meisje zat op de achterbank.

De jongeman kwam uit de auto en sprak mij aan, met de volgende woorden, of iets in die zin: "Het werk is voltooid, daar (en hij wees met een weids gebaar ergens in de ruimte), en ik ga later mijn gerei weghalen". Daarna zei hij nog iets wat ik niet opving en hij beloofde mij meteen het verslag te sturen. Vriendelijk wuivend reed hij verder.

Ik had natuurlijk meteen moeten vragen waar hij het over had, maar hij was zo tevreden over zichzelf en sprak zo zelfverzekerd, dat ik dat niet durfde. Integendeel, ik had blij en instemmend geknikt alsof alles glashelder was.

Ik pijnigde mijn hersens af waar dit dan wel over ging en kreeg het onaangename gevoel dat demente ouderen zich zo voelen na de zoveelste onbegrijpelijke ontmoeting. Nou voel je het eens zelf!

Met groeiende onrust wachtte ik op het beloofde verslag, waaruit hopelijk alles duidelijk zou worden. Ik kon 's nachts niet slapen en keek geregeld op mijn computer of het verslag al binnen is.

Maar nee, geen verslag, geen niks. Dat geeft me nu een sprankje hoop. Wie is hier dement?

Eldad Kisch

HET ARME SCHAAP

*Het wipperwapper witte schaap
Dat schrok zich gisteren een aap
Dat schrok zich gisteren een rotje:
Haar wol zat in een knotje.*

EEN STEL

*Zij: Ik houd van je mooie tanden;
Hij: Ik ben dol op je mooie haar –
Daarom vindt men kam en borstel
Als regel bij elkaar*

WEIGERING

[Bekroonde inzending in de Kleine Krant van de Groene Amsterdammer]

*Mijnheer wij weigeren bij deze
Uw bijdrage als niet geschikt
Uw stuk is weliswaar getikt
Maar 't is desondanks niet te lezen*

Shlomo Ganor

ONKRUID

Dit was een topjaar voor onkruid.

Mijn hele tuin is overwoekerd.

Dus ik kon mooi gebruik maken

van het huisarrest door het

coronavirus, om de strijd aan te

binden met het onkruid; daar heb

ik nu alle tijd voor. Tenminste een

pluspunt van de coronacrisis.

Maar het is allemaal niet zo eenvoudig als jullie denken. Voor de grootgrondbezitters onder de lezers: er bestaan tenminste 35 soorten crab-grass die uw mooie grasveld komen ontsieren. Ik denk dat ik ze allemaal heb! De strijd er tegen begin ik langzaam aan te winnen, met alleen maar handwerk, zonder chemicaliën. Daarnaast, elders op mijn terrein, tussen de bomen, groeit een soort onkruid met lange ondergrondse wortels, een soort 'old boys' netwerk. Deze pest kon ik niet vinden in de boeken; en hun bestrijding is een bijna onmogelijke zaak. Het kost me mijn rug.

En nu we het toch indirect hebben over het coronavirus – er zijn sommige inconsequente maatregelen bij de zeer gedeeltelijke, trage terugkeer naar een normaal leven: het dragen van maskers bijvoorbeeld. De joggers die bij ons langskomen, hijgend en proestend, mogen hun sportverrichtingen doen zonder masker, maar wij oudjes lopen op straat naar de kruidenier met maskers op. Ook bij interviews op de televisie doet iedere aangesprokene gauw zijn masker af, want anders komt er slechts een onverstaanbaar gemummel uit. En van die twee meter afstand komt daarbij niet veel terecht, zulke lange armen heeft geen interviewer om de microfoon vast te houden voor de mond van de geïnterviewde.

Het is jammer dat de scholen lang dicht bleven. Het onderwijs op afstand lijkt voor kleine kinderen niet zo goed te werken. En het virus heeft bijna geen belangstelling voor kinderen, zodat het normale onderwijs zeker weer mogelijk is. Sommige verlichte landen hebben dit al in de praktijk bewezen. Hoe het bij ons uiteindelijk na enige besmettingen afloopt, weten we nog niet.

De discussie of de hele maatschappij en de economie van dit land aan de rand van de afgrond moest komen om mogelijk enkele duizenden levens te redden blijft relevant. Maar ook dit zal overgaan.

Wat sommigen van de lezers mogelijk interesseert, de huidige beperkingen van bewegingsvrijheid ten gevolge van de coronaziekte en eventuele herbeleving van de Sjoa; daarover werd geschreven in de laatste nieuwsbrief van Elah, waar gemeld werd dat de toestand van huisarrest en de verdere beperkingen door de eerste generatie niet worden geassocieerd met de Sjoa, maar juist wel door de tweede generatie, bestaande uit mensen die nooit aan den lijve hebben meegekregen van hun ouders hoe het voelde destijds. Ik onderschrijf dat persoonlijk, want ik associeerde de huidige coronaziekte, met alles eromheen, niet als de levensbedreiging van destijds, maar ik was geschokt door die gegevens van Elah omwille van mijn kinderen. Moeten nu opeens onze kinderen aan den lijve voelen, dankzij de corona, hoe het toen was?

Eldad Kisch

ADVERTENTIE

*Een advertentie in de krant:
Wie, o wie helpt mij uit de brand?
Ik heb zo'n vreselijke kramp
Getekend
Wonderolielamp*

Shlomo Ganor

WEER EEN WEEK VERDER

Lieve vrienden, hier ben ik weer
Ik hoop niet voor de laatste keer
En ik zeg het maar direct
Hoewel niet politiek correct
De corona maakt me niet ziek
Maar wel de huidige politiek
't Is beter dit te laten lopen
En er 't beste van te hopen.
Aan virus zijn hier TWEE? DRIE? VIER? gestorven
Helaas ervaring dus verworven
Vanwege besmettingsgevaaren
Twee meter afstand bewaren
Elk die niet buiten Joles werkt
Wordt in het uitgaan erg beperkt
Slechts honderd meter gepermitteerd
Een meter verder is verkeerd
Maar als ik zoiets letterlijk neem
Dan heb ik toch wel een probleem
Hoe moet die afstand worden gemeten?
In rechte lijn? Joost mag het weten
't Is verder van mijn deur tot de straat
Maar daar is waar de vuilnisbak staat.
Toch moeten we ons aan de regels houden
Ook als we liever anders zouden.

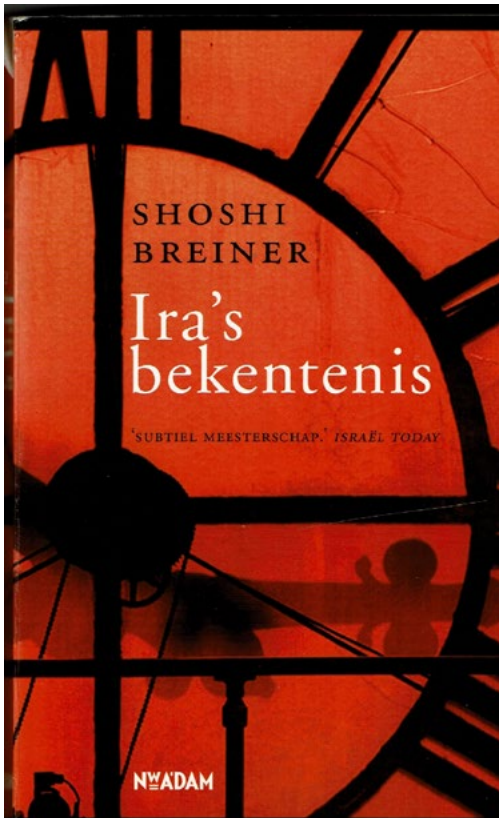
'k Heb eindeloos tijd om na te denken
Aandacht aan details te schenken
De kleine dingen in ons leven
Die het zoveel waarde geven
Het lieve aanbod van wat hulp
Het toch nog bloeien van een tulp
Een mailtje van een kleinzoon
Een oude vriend aan de telefoon.
Vermaak hoef ik niet ver te zoeken
Met mijn duizenden van boeken
Haast laat ik niet een dag verlopen
Zonder een gratis e-book te kopen.
Ik hoef me heus niet te vervelen
Met computerspellen spelen
Er zijn nog zoveel nutte zaken
Bijvoorbeeld kan ik schoon gaan maken
Maar vrees dit wel weer uit te stellen.
'k Zal volgend keer het wel vertellen.
Tot slot, ik zei het reeds
Maar het geldt nog steeds
Blijf thuis en blijf gezond
Groeten van Ini en haar hond.

Ini Lederer

Ini Lederer, waarschijnlijk het oudste (98) lid ooit van het IOH Hoofdbestuur, heeft vrienden en kennissen de afgelopen maanden verrast met haar wekelijkse verslaggeving van de manier waarop ze haar leven in coronatijd, alleen met haar hond Sally, thuis doorbrengt. Ze geeft die verslaggeving weer in wat ze 'Gerijmel' noemt, want 'Gedicht' vindt ze te hoog gegrepen. Maar rijmen doet het zeker!

Dank je wel, Ini!

SHOSHI BREINER IRA'S BEKENTENIS

שושי בריינר - ספר הפרידות הגדול, מו"ל: עם עובד 2009

כשעירא סדן נפטר בתל אביב, קרובי המשפחה מתאספים בדירתו לשיבה. הם מתעניינים בספר מפרי עטו, שבו עירא מספר איך נקם במלשין ההולנדי שגרם להוריו ולאחותו להשלח לאושוויץ, להבדיל מאחיו דוד אשר גם שרד את המלחמה ועלה ארצה כמוהו.

ברט ברמן

De Nederlands-Israëlische Ira Sadan overlijdt; in zijn flat te Tel Aviv begint een rouwweek, waarvan de dagen overeenkomen met hoofdstukken in deze roman. Elk hoofdstuk heeft als onderwerp een der deelnemers aan de sjiwwe: Ira's broer David met zijn vrouw Mina, hun volwassen kinderen Raja en Bennie, broodmagere kleindochter Gili, allesetende kleinzoon Matan en tenslotte de hierheen overgekomen Sara, Ira's minnares tijdens diens uitzending naar Amsterdam.

Als lectuur ontvangt ieder een exemplaar van een door Ira geschreven boek, in de woning klaarliggend tot na diens dood. Dat boek bestaat uit een bekentenis – vandaar de titel – van zijn afrekening met de man die het ouderlijk gezin had verraden, het gezin waarvan slechts David en hij de oorlog overleefden.

Shoshi Breiner (1952) is behalve auteur ook schilderes en heeft geëxposeerd in Amsterdam, waar ze enkele jaren doorbracht. Dit werk werd een bestseller in Israël; het is gebaseerd op het leven van Jesha Shapir, wiens nabestaanden daarvoor toestemming hebben gegeven.

Bart Berman

Oorspronkelijke titel: *Sefer Hapridot Hagadol*, uitgevers Am Oved 2009

Vertaling: *Sylvie Hoyinck*, uitgever Nieuw Amsterdam 2012

NUR 302, ISBN 978 90 468 1209 9

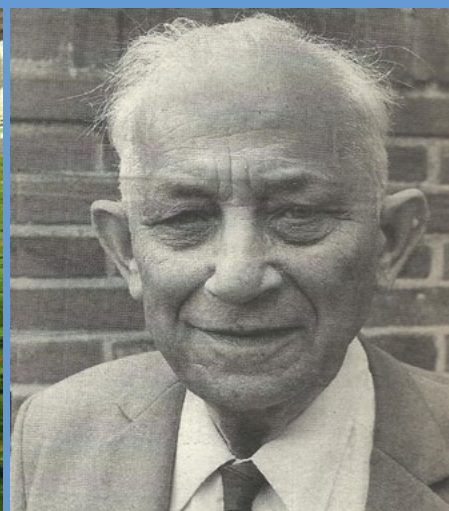
www.nieuwamsterdam.nl/shoshibreiner

RECTIFICATIE

Onder de boekbespreking, die in ons vorige nummer verscheen over Kees Broer, Vijftig jaar Palestina Komitee, stond de naam van dr. Manfred Gerstenfeld. Dit was niet terecht, want de bespreking was geschreven door zijn vaste medewerker Wendy Cohen-Wierda, die hem ook instuurde. Excuses aan beiden!

HOE DE JODEN IN LEEWARDEN KWAMEN

De oorspronkelijke auteur Hartog Beem en degene die het boek recent heeft aangevuld, Chaim Caran

Leeuwarden bezat al opmerkelijk vroeg een goed georganiseerde Joodse gemeenschap. Dat was te danken aan Jacob 'de Jode', die er omstreeks 1650 kwam wonen. Zijn vader Uri Halevy was de eerste rabbijn van de Portugese Joden in Amsterdam. Dat valt te lezen in de hernieuwde uitgave van Joden van Leeuwarden, een boek dat in 1974 voor het eerst verscheen. Het werd destijds geschreven door Hartog Beem, die als Joodse Leeuwarder de gebeurtenissen voor, tijdens en na de oorlog in zijn stad van dichtbij had meegemaakt.

Terwijl Hartog en zijn vrouw Rosette de oorlog als onderduikers overleefden in de Leeuwarder Potgieterstraat, werden hun kinderen Bram en Eva in 1944 opgepakt op een onderduikadres in Ermelo. Zij stierven in Auschwitz. Beem stortte zich na de oorlog op de geschiedschrijving van de Joodse gemeenschap en de Jiddische taal. Dat leverde diverse publicaties op, waaronder zijn boek over Leeuwarden. Dat de Friese

hoofdstad opmerkelijk vroeg een Joodse gemeente kende, merkte hij in 1974 al op, maar de oorsprong ervan bleef vaag.

Zijn spuurwerk in archieven werd later voortgezet door Chaim Caran, die dankzij de groeiende digitalisering verschillende opzienbarende ontdekkingen deed: „Ik heb voor de heruitgave een aanvullend hoofdstuk geschreven

over nieuwe ontdekkingen rond de oudste periode van de vestiging van Joden in Leeuwarden en over wat er na 1974 in en met Joods Leeuwarden is gebeurd”, vertelt hij. Caran woont al veertig jaar in Israël, maar voelt zich betrokken bij Joods Leeuwarden: „Ik stam af van de secretaris van de Joodse Gemeente Isaac Joseph van Gelder (1818-1888), de grootvader van mijn grootmoeder, die ook uitgever en leesbibliotheekhouder was. Dus zal er wel iets in de genen zijn overgedragen.”

De hernieuwde uitgave van het boek zou eigenlijk dit voorjaar feestelijk gepresenteerd worden, maar de coronacrisis maakte dit onmogelijk. Er komt dit jaar nog een nieuwe kans, want op 22 juli is het 350 jaar geleden dat Leeuwarden zijn eerste Joodse begraafplaats kreeg op de Boterhoek. De plek is nog aanwijsbaar als ‘binnenpleintje’ van historisch centrum Tresoar. „Een goede reden om weer eens stil te staan bij de oudste geschiedenis van de Joodse gemeente”, vindt Caran.

Amsterdam

Er is een direct verband met de komst van Sefardische Joden naar Amsterdam. Zij vonden daar een veilig thuis in de tijd dat de Nederlanden succesvol oorlog voerden tegen de katholieke Spanjaarden. Vooral handelsstad Amsterdam stelde zich tolerant op tegenover de Joodse nieuwkomers, die een verrijking vormden voor de economie. Deze Sefardische Joden mochten er zelfs hun oorspronkelijke geloof weer belijden. Daarbij stuitten ze wel op problemen, want ze misten kennis over hun oude rituelen en regels. Ze hadden immers lange tijd onder de Inquisitie als schijnchristenen moeten leven.

Zij zochten daarom contact met hun Asjkenazische geloofsgenoten in Duitsland en Oost-Europa. De in het Oost Friese Emden woonachtige Uri Halevy bleek in 1602 bereid om als rabbijn naar Amsterdam te verhuizen, waar hij met zijn zoon Aron regels opstelde voor de nieuwe ‘Portugese gemeente’. Uri kon besnijdenissen uitvoeren en koosjer slachten. Hij bracht zijn Amsterdamse geloofsgenoten zo veel mogelijk kennis en gebruiken bij. Dat de Halevy’s ook met Leeuwarden verbonden raakten, wist Beem niet toen hij zijn boek schreef. Dit kwam pas later aan het licht.

Wat bleek? Jacob Philip Halevy, die in 1670 de eerste Joodse begraafplaats in Leeuwarden stichtte, was de tweede zoon van Uri. Caran publiceerde hier al vaker over. „Wanneer en waarom Jacob naar Leeuwarden kwam, is

niet bekend. Het moet tussen circa 1645 en 1650 zijn geweest”, schrijft hij. Jacob en zijn nazaten speelden tot ver in de achttiende eeuw een belangrijke rol in het Joodse leven van Friesland. Latere afstammelingen namen zelfs de naam Jacobson aan, toen zij in de achttiende eeuw naar Rotterdam en Amsterdam verhuisden, een eerbetoon aan hun Leeuwarder voorvader ‘Jacob de Jode’.

Beem wees in 1974 al op een interessante Amsterdamse akte uit de zeventiende eeuw: de zeventienjarige Judith Jacobs uit Leeuwarden trouwde in 1669 met een Amsterdamse Joodse koopman. Zij was de dochter van Jacob Halevy, stelde Caran later vast. Jacob was ook initiatiefnemer van de eerste Joodse begraafplaats op de Boterhoek in 1670.

Besnijdenisregister

Jacob instrueerde zijn zoon Juda om besnijdenissen uit te voeren. Ook hij kreeg een belangrijke rol binnen de Friese Joodse gemeenschap. Het origineel van Juda’s besnijdenisregister bevindt zich tegenwoordig in het Amerikaanse Cincinnati (American Jewish Archives). “Het register begint in 1697 met zijn besnijdenissen in Leeuwarden, Kollum, Makkum en Franeker. Een ouder besnijdenisregister is zelfs in Amsterdam niet te vinden”, meldt Caran.

Ook voor Jacob Halevy woonden hier en daar al Joodse gezinnen in de provincie. Zo af en toe waarschuwden gemeentebesturen voor rondreizende ‘Joden en Smoussen’, doelend op rondzwerfende mannen zonder duidelijk beroep. Vaak kwamen ze uit Duitsland. Voor Joden die op een waardige wijze in eigen onderhoud

Herdenkingssteen in 2005 aangebracht in de synagogemuur in Kfar Batya t.g.v. het 200-jarig bestaan van de Leeuwarder synagoge

konden voorzien, meestal kooplui, waren gemeenten tamelijk tolerant. Zij reisden voor hun handel veel naar Amsterdam. Ook de familie Halevy bestond vooral uit koopliden.

Workum kreeg in 1664 de eerste Joodse begraafplaats van Friesland. Een volgende generatie van deze gemeenschap stichtte later in Hindeloopen een Joodse Gemeente. De aanleg van de begraafplaats werd in 2014 uitgebreid herdacht, mede door toedoen van Caran. Ook Kollum is bekend als vroege vestigingsplaats. Her en der in de provincie ontstonden religieuze centra met een synagoge. Dat gebeurde niet alleen in steden als Bolsward en Sneek, maar ook in kleinere plaatsen, bijvoorbeeld Gorredijk en Noordwolde.

De Joodse gemeenschap in Leeuwarden groeide in de achttiende eeuw snel, deels door de komst van nieuwkomers uit Duitsland en Oost-Europa. In de negentiende eeuw kwam deze Joodse Gemeente tot grote bloei. Ze ontwikkelde zich als een maatschappelijk-religieuze zuil, die zich net als katholieken en protestanten breed organiseerde in eigen verenigingen, scholen en gebouwen. Ze stichtte in de Sacramentsstraat een synagoge, die geleidelijk werd vergroot tot het gebouw zoals het er nu staat.

Na 1870 was het echter gedaan met de Joodse groei in Friesland. De stagnerende economie was hiervan de belangrijkste oorzaak, stelde Beem vast. Veel Joden trokken weg naar de rijkere Hollandse steden – of nog

verder weg – op zoek naar betere kansen. Sommigen gingen naar Amerika. De Joodse Gemeente beleefde een voortdurende krimp tot in de jaren dertig. De dramatische gebeurtenissen in en rond de oorlog werden door Beem al uitvoerig vastgelegd in het boek. Caran vulde dit aan met een bondige historie van de latere periode. De Joodse gemeente ging vanaf 1980 verder in een kleinere synagoge. Verschillende rituele voorwerpen uit het oude gebedsgebouw werden geschonken aan nieuwe gemeenschappen in Israël.

Het jubileum van de 350-jarige begraafplaats vraagt om een bijzonder ontmoetingsmoment. Caran hoopt dat dit in augustus of september kan plaatsvinden, maar alles hangt nu af van de ontwikkelingen rond de corona.

Erwin Boers

(Verslaggever Leeuwarden en Fries Erfgoed, Leeuwarder Courant)

Dit artikel is eerder gepubliceerd in de Leeuwarder Courant van 12 mei 2020. De redactie van Aleh kreeg toestemming het over te nemen. Voor ons lezerspubliek hebben we het enigszins ingekort. Het volledige artikel is te lezen via: <https://www.lc.nl/friesland/leeuwarden/Hoe-de-Joden-in-Leeuwarden-kwamen-25658781.html>

Het boek: H. Beem en C. Caran, Joden van Leeuwarden, Geschiedenis van een Joods cultuurcentrum. Paperback: 2020 | ISBN 9789023257233 | 336 blz. (Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV, Assen) € 37.95.

Het interieur van de Leeuwardense sjoel is overgebracht naar de sjoel van Kfar Batya, Israel. Dit is binnen in de sjoel van Kfar Batya.

Corona in de Rova

Het plan was om deze keer te schrijven over hoe ik de Sjabbat in de Rova, de Joodse wijk in de oude stad van Jeruzalem, ervaar. Maar toen waren er ineens geen gewone Sjabbatot meer... het coronavirus sloeg toe. De straten waren al heel snel leeg. Geen toerist meer te bekennen, heel vreemd, bijna spookachtig. Toegang tot de Kotel, de Klaagmuur, was zeer beperkt.

Op Sjabbat geen gezellige en tegelijk rustige drukte meer op het centrale Hurva-plein, waar ik zo graag op een bankje in de zon, of juist in de schaduw zit om te zien wie er allemaal langskomen van en naar de Kotel. En waar dan meestal wel iemand tussen zit die ik ken en waarmee ik een praatje kan maken. Geen families met kinderen meer in de speeltuin achter de bushalte, met veel groen en een prachtig uitzicht. Daar zit ik op Sjabbat soms met een vriendin te keuvelen terwijl haar schattige tweeling en haar zoontje overal op en onder klimmen. Er bleken ineens zoveel mensen in de Rova besmet te zijn dat we zelfs een tijd totaal geïsoleerd werden als buurt.

Er kwamen wel heel snel ook mooie dingen op gang: een groot aantal vrijwilligers begon maaltijden naar ouderen te brengen en boodschappen voor ze te doen. Ook ik met mijn 61 jaar kreeg een vriendelijk telefoontje of ik nog iets nodig had, of men iets voor mij kon doen.

De Engelstalige Rova Whatsapp-groep doet ook goede diensten doordat daar elke keer Engelse versies van de nieuwste maatregelen tegen corona op worden gezet en we daar horen wie er corona blijkt te hebben en voor wie we moeten dawwenen.

Er ontstonden minjaniem op de daken, wat makkelijk kan met zulke smalle straatjes waar geen auto's komen, want de daken zijn dan heel dicht bij elkaar. Ieder op zijn eigen dak, eventueel met wat grotere zoons. Ook in mijn straat, bij mijn huis is er eentje. Mijn buurman heeft er vaak een leidende rol. Dus ik kon met Pesach op mijn eigen dak de Sjachariet-dienst bijwonen. Wie had dat kunnen denken, dat wij Joden nog eens onze gebeden 'van de daken zouden schreeuwen'?

Chatoena zonder gasten, met uitzicht op de leegte bij de Kotel

Er is zowaar ook een chatoena van een buurtbewoner geweest, op een dakterras met uitzicht op de Kotel en het vrijwel lege plein daarvoor.

Pesach was wel een enorme uitdaging. Ik had als alleenstaande zonder familie hier altijd de Seder bij anderen bijgewoond en had nog nooit zelf ervoor hoeven te koken en alles organiseren, laat staan de Seder leiden. Toen ik mij realiseerde dat ik dit alles nu helemaal alleen zou moeten doen, sprongen de tranen in mijn ogen. Maar al gauw wist ik mijzelf moed in te praten. Ik had kort geleden toch nog voor het eerst een Toe B'sjwat-seder zelf geleid, met vriendinnen? Dan moest ik dit ook kunnen! Ik heb ruim voldoende Hagadot en Halacha-boeken in huis over Pesach. En het zou een goede gelegenheid zijn om nu de Hagada in mijn eigen Sefardische machzor voor het eerst te volgen: mijn vriendinnen zijn vrijwel allemaal Asjkenazisch. Toen ik het twee jaar geleden voor het eerst voor elkaar had gekregen door een vriendin met een Sefardische man te worden uitgenodigd, bleken zij de Asjkenazische Hagada te gebruiken. Er zijn niet veel verschillen, maar ik wilde het toch graag een keer uitproberen.

Maar ik had geen Sederschotel en geen mooi servies. Verder is mijn Pesach servies geheel milchig, zodat ik het geen geslaagd idee vond om het aanbod van een lieve buurvrouw aan te nemen om voor mij een kippebotje te regelen. Ik heb via het internet een mooie foto gevonden van een lamsbot op een Sederschotel. Die heb ik in kleur uitgeprint, uitgeknipt en op mijn geïmproviseerde schotel gelegd. Ik had nog een grote, ronde aluminium wegwerp-taartvorm die voor 'zilver' kon doorgaan. En diverse burens stuurden hun kinderen spontaan langs met allerlei bijgerechten. Al met al, met wat improviseren kwam ik er wel uit en is het allemaal gelukt. Ik heb ik er echt van genoten!

Inmiddels beginnen de coronamaatregelen iets te versoepelen en ben ik zelfs alweer met mijn boodschappenwagen de stad in geweest: lopend, want de tram ging alle haltes daar voorbij om niet te snel vol te worden. Hopelijk gaat het tegen de tijd dat dit verhaal in de Aleh verschijnt allemaal overal alweer een heel stuk beter, is er een oplossing gevonden zodat er geen slachtoffers meer vallen en heeft iedereen er op zijn of haar eigen manier van alles van of door geleerd.

Navah Verhoeven

De buurman dawwenend op zijn dak

Vier mannen die deel uitmaken van een dakminjan, gezien vanaf het dak van Navah's buurman

Op zoek naar Historische lelies

NIJEUWTTJES UIT PEKI'IN

Eigenlijk zat het al de hele maand mei in mijn hoofd: op zoek te gaan naar de zeer zeldzame Madonnalelies, de shoshan tzachor (Lilium Candidum), waarvan ik het geluk heb dat ze boven op 'onze' berg groeien, bij Peki'in. Nog leuker is dat ze rond mijn verjaardag hun bijzondere bloemen openen. Een jaar of tien geleden nam een jong echtpaar mij mee naar de plek. Wat was dat een verrassing daar tussen de kale rotsen van de berg – die een uitloper is van de Har Meron – de witte kelken zachtjes te zien deinen in de wind die daar altijd waait. Ze stonden daar als een ode aan het wijde, nog onaangetaste landschap van de Shmurat Har Meron (beschermde natuurgebied). Wilde natuur zoals die eeuwenlang daar was.

Toch was er steeds iets wat mij tegenhield: de stieren die daar rondlopen. Vorig jaar had ik een poging ondernomen, maar dat was geen succes geworden. Ik was zelfs bijna verdwaald. Een officieel pad naar 'het heiligdom' van deze ruim één meter hoge bloemen is er niet. Ook in de natuurgidsen voor de wandelaar staat deze plek niet vermeld. Er zijn wel talrijke koeienpaadjes die het gebied doorkruisen, maar deze brengen je niet naar die kale top; er is daar immers niets eetbaars te vinden. Ik was blij geweest het wandelpad Peki'in-Hurfeish weer terug te vinden.

Ik stond boven aan de weg 864, waaraan wij wonen (ooit een militaire weg, door de Britten aangelegd; in een klap lag het eeuwenlang geïsoleerde dorp Peki'in open). Het was de dag na mijn verjaardag, tijd en gelegenheid waren aanwezig: ging ik nu wel of niet? Daarboven op de berg loopt de grote kudde van Ibrahim. Dat mag hij van de natuurbeheerders van het grootste natuurpark van Israël, ook al wordt onder die duizenden kilo's alles wat mooi en kwetsbaar is vermorzeld. Een officieel bord dat is geplaatst naast het wandelpad vertelt dat het hier weidegebied is en dat er niet gejaagd mag worden. Druzen zijn immers dol op jagen, met name op zwijnen. Die worden voor de lol gedood; soms slijten ze een beest aan christenen die wel varkensvlees mogen eten. Ze schieten met de wapens die ze uit het leger hebben meegenomen. Ibrahim, de veeboer, weet dat en is als de dood dat zijn 'beheime' tijdens zo'n jachtfeestje in de nacht, wordt gedood.

Zijn dieren hebben dus alle vrijheid en de wandelaars moeten maar zien hoe ze reageren bij een ontmoeting. Maar ik wilde toch erg graag die verborgen bloemen aanschouwen. Hadden ze niet de bijna totale uitroeiing door de Kruisvaarders overleefd? Zij immers hadden, bevangen door heilig ontzag voor een bloem die zij nog nooit hadden aanschouwd, besloten dat alle bollen opgewoeld dienden te worden om te emigreren naar Europa, waar hun bloemen als Madonnalelies de altaren voor de Heilige Maagd Maria moesten gaan sieren. Dat hebben de Kruisvaarders dus grondig gedaan en alleen op onbereikbare en onvindbare plekken in het noorden des lands hebben de lelies het overleefd.

Het lot moest het maar beslissen. Als bij de eerstvolgende passerende auto geen '3' in het nummerbord zou staan, zou ik de tocht omhoog wagen. Er stond geen '3', dus ik ging. Een gevoel van avontuur beving mij. Niet ver van ons huis gaat een pad steil omhoog naar de wijk van de moslim-minderheid van Peki'in. Ik passeerde grote balen stro en een hypermoderne slagerij annex slachthuis waarbuiten twee agenten koffie zaten te drinken. Ik was al in het koeienland. Meteen erna begint de wilde natuur. Eikenbos. Het pad blijft stijgen, ik kom steeds meer koeienvlaaien tegen, niet heel verse. In de verte loeit inderdaad een koe. De zoele wind wordt frisser naarmate ik hoger kom. Alles is vol en groen. Het is stil, geen tekenen van menselijke aanwezigheid. Voor het vervolg moet ik weer terug naar mijn herinnering van vorig jaar, af en toe meen ik wat te herkennen. Een rots, een vreemd gevormde struik.

Ik hoor meer geloei, de vlaaien worden verser. Ik stap stevig door. De ongerepte schoonheid van de berg neemt echter veel van mijn angst weg. en gelukkig, na een tijdje merk ik dat het loeien van het vee steeds verderaf klinkt.

Hee, denk ik, was het niet bij deze bocht rechts en dan dwars door de bosjes heen? Nee, toch nog even verder. Bij een open stuk heb ik ineens meer zicht op de top van de berg, ik zie in de verte een verhoging met rotsen. Daar is het, zegt mijn gevoel. Het klauteren over het hobbelig terrein met allemaal doornstruiken maakt de tocht niet gemakkelijk. Soms is het groen zo dicht dat ik niet meer weet waar ik loop. Maar iets in me zegt, dat ik op de goede weg ben. Wat was dat nu? Mijn fantasie? Of rook ik echt een zoete geur? "Volg je neus maar, meid", zei een stemmetje in me. En ja, daar rijzen de rotsen op en op hetzelfde moment zie ik de lelie staan! Wit, met gekrulde randen, kleiner dan haar gekweekte vorm, maar onmiskenbaar: lelie. En niet de misselijk makende, laffe geur van haar gekweekte zusters, nee, zoet en pittig tegelijk!

Ik ben dus nog niet te laat, ze bloeien nog. Nu herinner ik me het typische geluid van het ruisen van de wind op een kale rots. Na aan de eerste lelie gesnoven te hebben, klim ik verder en kijk, er zijn er nog meer met wel een stuk of acht bloemen aan iedere steel. En nog een! Wat een geschenk! En wat voelt het oud aan, alsof ik even in de tijd ben teruggedaan. Naar de tijd waarin koning Shlomo zijn liefde voor de Eeuwige in zijn Shir Hashirim vergelijkt met die van een liefdespaar. De schoonheid van de vrouw wordt vergeleken met de shoshan, een bloem die toen nog overal voorkwam. Ook het landschap, zo stil en wijd en eindeloos groen, gaat nog terug naar die tijd. En ik sta daar tussen de overgebleven vertegenwoordigers van een bijna verdwenen lelietijdperk in Eretz Israël. Een gevoel van dankbaarheid bruist in me op.

En de stieren? Ook op de terugweg heb ik er geen gezien!

Ruth de Jong

De berichten in deze rubriek zijn gebaseerd op actualiteiten ontleend aan vooral jonet.nl en ook joods.nl, het NIW en andere media. Deze aflevering gaat over de voorjaarsperiode van 2020.

Arnold Heertje en Harry van den Bergh z.l.

Op 4 april overleed op 86-jarige leeftijd Arnold Heertje, hoogleraar economie en maatschappelijk zeer betrokken. Talloze scholieren hebben zijn lesboeken gebruikt. Ook het grote publiek maakte kennis met zijn economische inzichten via boeken van zijn hand. Heertje liet zich als vooraanstaand PvdA-lid regelmatig uit over allerlei heikle kwesties. In Het Parool had hij een vaste column. Zijn engagement bleek uit diverse acties, zoals het behoud van het Amsterdamse volkstoneel en de Weesper synagoge. Comedian Raoul Heertje is één van de drie zoons uit zijn huwelijk met Betty Heertje-Halberstadt, actief in de WIZO (die recent honderd jaar bestond). Arnold Heertje werd geboren in Breda, zijn ouders en hij overleefden de oorlog in de onderduik bij gereformeerde en communistische gezinnen.

Op 20 maart liet PvdA-coryfee Harry van den Bergh (77) het leven na een beroerte. Hij werd geboren in 1942 in Amsterdam en studeerde politicologie. Als internationaal secretaris van de PvdA reisde hij de wereld rond en was ook lid van de Tweede Kamer voor zijn partij. Na een affaire rond handel in aandelen met voorkennis, die niet bewezen werd, trad hij met bloedend hart af als parlementariër. Hij was niettemin later actief in de lokale politiek voor de PvdA, die hij altijd trouw bleef. Na zijn politieke carrière was hij onder andere voorzitter van Veilig Verkeer Nederland en later van Vluchtelingenwerk Nederland. Ook was hij voorzitter van de Raad van Toezicht van Joods Maatschappelijk Werk en nauw betrokken bij de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem. Niet toevallig,

omdat hij zich sterk verbonden voelde met Israël, ondanks zijn kritiek op het land.

Corona-ellende

Joods Nederland is ernstig getroffen door het coronavirus. In het Amsterdamse Beth Shalom zijn 26 mensen overleden, een fors aantal op circa 150 bewoners. Gevreesd wordt dat de ziekte zich heeft kunnen verspreiden omdat in Nederland vrij laat is gereageerd op de virusuitbraak. Het Poeriemfeest ging gewoon door, nadat immers ook het carnaval zonder enige belemmering was gevierd. Opvallend is dat in het kleinere Mr. Visserhuis in Scheveningen geen enkele coronabesmetting is geconstateerd. Het VBV, Verbond Belangenbehartiging Vervolgingslachtoffers, eiste een onderzoek naar de gang van zaken in Beth Shalom door de Inspectie, doch dit is afgewezen.

Gelukkig zijn er ook enkele positieve zaken te melden rond de coronapandemie en Beth Shalom. Een kleinzoon huurde een hoogwerker, waarmee hij voor het raam kon communiceren met zijn oma. Later is er een speciale, veilige container voor het gebouw gezet, voor contact tussen bewoners en hun familie. Zangeres Lenny Kuhr en anderen verzorgden speciale optredens voor het gebouw en burgemeester en wethouders deelden koosjere oranjesoepen uit aan bewoners van Beth Shalom en Joodse bewoners in andere verzorgingshuizen in Amstelveen.

Pesach in coronatijd

Tal van bijeenkomsten en evenementen zijn afgelast. Dit jaar dus geen Jom HaVoetbal. De Jom Hasjoa-herdenking

in de Hollandsche Schouwburg werd volledig opgezet met 'gestreamde' bijdragen die via internet bekeken konden worden. Premier Rutte was daarop te zien met een korte videoboodschap. Eerder belde koning Willem-Alexander met Eddo Verdoner, voorzitter van het Centraal Joods Overleg, om via hem de Joodse gemeenschap in Nederland een vrolijke Pesach toe te wensen, ondanks de coronatoestanden waardoor geen normale sedermaaltijd mogelijk was. Om dat laatste te compenseren was er een gezamenlijk initiatief van NIHS, PIG en LJG met financiële steun van Maror en de Joodse Invalide om 1.500 sederpakketten uit te delen, vooral aan alleenstaanden. Jongeren van de liberale-jeugdvereniging Netzer bezorgden ze overal bij mensen aan huis. Ook Chabad deelde in samenwerking met Maccabi en plaatselijke Joodse gemeenten en organisaties 750 sederpakketten uit.

Alles dicht of op ZOOM

Er konden geen orthodoxe sjoeldiensten meer plaatsvinden. Wel was er een Facebookpagina (rabbijnen.nl) met sjoeriem; de Haagse rabbijn Katzman beet het spits af. En een bijzonder gebaar uit die hoek: het NIK heeft al delen van de sidoer voor de weekdays beschikbaar gesteld die door Rosj Pina gebruikt kunnen worden bij het digitale onderwijs tijdens de coronacrisis. Deze sidoer in wording is een vervolg op de eerder uitgebrachte sidoer voor Sjabbat. Bij de liberalen waren wel diensten op Sjabbat en feestdagen, die men digitaal kon bijwonen via ZOOM. Ook het educatieve instituut Crescas doet

zoveel mogelijk langs digitale weg. Maccabi heeft alle sportevenementen afgelast, doch zette vrijwilligers in voor Joodse en niet-Joodse hulpbehoevenden.

WO2: herdenkingen en beleid

Vanwege corona vond de onthulling van het Amstelveens Oorlogsmonument 'Nooit meer teruggekomen' nog geen doorgang. Het is al wel te bezoeken net als de gelijknamige website, gewijd aan vermoorde Amstelveense Joden en andere Amstelveeners. Ook op andere plaatsen gaat het oprichten van gedenkplaatsen ter herdenking aan tijdens de Sjoa omgebrachte Joden door, zoals in Leeuwarden met 540 namen en Beverwijk met 96 namen. In Hoorn vond de onthulling van een speciale plaquette voor de zestien weggevoerde Joden uit Hoorn digitaal plaats. Dat Nederland zich steeds meer bewust wordt van de omvang van de Sjoa en de schrijnende opvang van Joden nadat ze de oorlog overleefd hadden, blijkt ook uit het gebaar van de gemeente Hoogeveen om een deel van de Joodse begraafplaats dat was afgenomen terug te geven, waardoor de eeuwige grafurust enigszins wordt hersteld. Het NIOD gaat onderzoek doen naar de rol van gemeenten in de oorlog. Ondanks dit soort bemoedigende initiatieven, 75 jaar na het eind van de oorlog worden er nog steeds Joodse begraafplaatsen beklad, zoals in Dordrecht. Voetballers van Maccabi worden met stuitend antisemitisme geconfronteerd en boekensite bol.com gaat eindelijk, na intense druk van buitenaf, honderden antisemitische publicaties voorlopig van zijn site afhalen.

Voor alle opdrachten – groot en klein   **THE HANDY MAN**

✓ VERBOUWINGEN	✓ RENOVATIE KEUKENS EN BADKAMERS
✓ DAKISOLATIE	✓ ALLE SOORTEN KASTEN OP MAAT
✓ SCHILDERWERK	✓ VOORAL VOOR BEJAARDEN: Kleine voorzieningen die het wonen gerieflijker en veiliger maken, zoals deuren die de goede kant opdraaien, handgrepen in toilet, enz.
✓ ELEKTRICITEIT	
✓ SANITAIR	
✓ TIMMERWERK	

wendt u zich tot Yasha Israels – tel: 09-7745844
yashai@in.zahav.net.il – www.handyman.up.co.il

De coronacrisis en ander nieuws

De afgelopen maanden stonden ook in Nederland voor een groot deel in het teken van de coronacrisis. Wat daarbij opvalt is hoe Nederland door de snelle verspreiding van het virus werd overvallen en aanvankelijk steeds achter de feiten aan liep. Nog op 22 januari schreef minister Bruins van Volksgezondheid: “Het virus lijkt niet makkelijk van mens op mens overdraagbaar” en: “de kans dat het naar Europa komt [is] klein”.

Dit was niet zo vreemd als het nu lijkt, want ook de WHO deelde die visie half januari nog. Nadat de eerste besmettingen Europa eind januari bereikten, bleef men herhalen dat “de kans op uitbraken klein is, zolang besmette mensen direct worden geïsoleerd”. Dit was de houding in Nederland tot begin maart. Alleen mensen die in een risicogebied waren geweest en klachten hadden, werden getest. Daardoor bleven veel besmettingen onder de radar en kon het virus zich ongemerkt verspreiden onder de bevolking.

Eind februari werd de eerste officiële besmetting in Nederland geconstateerd bij een man uit Loon op Zand die voor zaken in Noord-Italië was geweest – waar het toen al volop heerste – en vervolgens in een zaal carnaval vierde. Later bleek dat het al eerder in omloop was en er vóór carnaval al mensen besmet waren, maar omdat de symptomen soms zo mild zijn en niet te onderscheiden van een gewone verkoudheid of griep, werd dit pas laat vastgesteld. Men dacht het virus via contactonderzoek in de hand te kunnen houden en voerde nauwelijks beperkingen in. Het aantal besmettingen nam begin maart echter snel toe en was niet meer te herleiden tot al

bekende gevallen of risicogebieden. Op 9 maart kwamen de eerste algemene maatregelen: handen wassen, niezen in de elleboog, papieren zakdoekjes gebruiken en geen hand meer geven, waarbij premier Rutte op de betreffende persconferentie RIVM-hoofd Van Dissel toch een hand gaf, een beeld dat tekenend werd geacht voor de nonchalante wijze waarop men er aanvankelijk mee omging. RIVM is het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en milieu.

Daarna ging het hard: 10 maart riep men op tot sociale onthouding in Noord-Brabant, waar in het kielzog van het carnaval de meeste besmettingen waren geconstateerd. Enkele dagen later werd besloten zoveel mogelijk thuis te werken, evenementen met meer dan honderd mensen te verbieden en culturele instellingen te sluiten. Ook kwam er een vliegverbod voor risicolanden. Het aantal besmettingen steeg inmiddels met meer dan honderd per dag en de eerste mensen stierven. Zondag 15 maart werd abrupt alle horeca gesloten en gingen, vooral onder druk van leraren en de Tweede Kamer, alle scholen dicht. Ook werden mensen opgeroepen om anderhalve meter afstand van elkaar te bewaren en sociale activiteiten maar ook vergaderingen en sportlessen etc. werden

▶▶▶ NEDERLAND

stopgezet of moesten per videoverbinding. Er waren toen inmiddels al 1.135 besmettingen geconstateerd en twintig doden. Het openbaar vervoer ging over op een beperkte dienstregeling en een oproep volgde om alleen echt noodzakelijke ritten te maken.

Groepsimmunititeit

Maandag 16 maart hield Rutte zijn befaamde toespraak waarin hij het had over het opbouwen van groepsimmunititeit en stelde dat een groot deel van de bevolking besmet zou raken. Dit leidde tot veel verwarring en kritiek, ook uit het buitenland. Aan het einde van die week waren er, met steeds minder testen, 2.994 bekende besmettingen en 106 doden. Nadat in het weekend veel mensen de natuur in trokken, scherpte Nederland op maandag 23 maart de maatregelen verder aan. Mensen konden vanaf die dag boetes krijgen als ze geen afstand houden of met meer dan drie mensen samen zijn (groepsvorming). In tegenstelling tot veel andere landen mocht je wel nog naar buiten, maar graag zo min mogelijk. Verzorgingshuizen en sommige ziekenhuizen gingen dicht voor alle bezoek.

Als een lid van een gezin (milde) klachten had, moest iedereen thuisblijven. Contactberoepen zoals kappers gingen dicht, maar winkels mochten open blijven. Veel winkels besloten echter zelf te sluiten. De 'intelligente lockdown' was daarmee een feit met inmiddels 4.749 bevestigde besmettingen en 213 doden. De ziekenhuizen en IC's liepen vol en er was een nijpend tekort aan beschermingsmateriaal en testen. Alles ging snel! Op 31 maart waren er 12.595 bevestigde besmettingen en 1.034 doden. Begin april was de druk op de zorg op zijn hoogtepunt met meer dan 1.400 patiënten op de IC's, die daarvoor in allerijl zijn opgeschaald. Op 21 april waren er 34.134 bevestigde besmettingen en bijna 4.000 doden, maar het aantal ziekenhuisopnames en mensen op de IC daalde inmiddels en ook de stijging van het aantal doden nam af. De pessimistische scenario's die nog erger voorspelden kwamen dus niet uit en twee haastig

opgezette noodhospitelen bleven ongebruikt.

Versoepelingen

Ondertussen voltrok zich een stille ramp in verpleeg- en verzorgingshuizen met de meest kwetsbare ouderen: vele duizenden bleken besmet, zo'n 40% van de huizen had met besmettingen te maken, en bijna de helft van de besmette mensen overleed aan het virus. Een reden hiervoor is waarschijnlijk dat zij bij de verdeling van beschermingsmiddelen achter in de rij stonden en verzorgend personeel het virus onbeschermd en ongemerkt heeft doorgegeven. Pas eind april werd dit serieus genomen en de verdeelsleutel aangepast. Ook worden er vanaf dat moment op wat grotere schaal mondkapjes in eigen land geproduceerd, maar het is nog steeds te weinig, en dit probleem deed zich in de loop van mei nog steeds voor. Eind mei werd op beperkte schaal weer bezoek toegelaten in verzorgingshuizen.

Begin mei kwamen er een aantal versoepelingen. Nadat een week eerder al werd besloten de basisscholen (gedeeltelijk) te openen, mag er vanaf half mei weer buiten gesport worden in groepsverband en kunnen we weer naar de kapper. Op 6 mei was het aantal doden opgelopen tot boven de 5.000, maar de druk op de zorg verder gedaald. Het aantal mensen dat overlijdt is dan gedaald van meer dan 100 naar zo'n 25 per dag, en zo'n 10 per dag begin juni. Op 19 mei werd definitief besloten dat de al eerder in het vooruitzicht gestelde versoepelingen per 1 juni doorgaan: opening van de horeca en culturele instellingen (max. 30 mensen binnen, anderhalve meter afstand). De basisscholen gaan helemaal open, een week later ook gedeeltelijk de middelbare scholen en vanaf half juni op beperkte schaal het hoger onderwijs. Het OV rijdt weer een normale dienstregeling maar (niet-medische) mondkapjes worden daarin verplicht. Over nut en noodzaak van de mondkapjes was lang discussie: RIVM en regering zagen er steeds weinig heil in voor het publieke leven; de verplichting nu voor het OV komt daardoor niet erg geloofwaardig of konsekwent over.

Begin juni is besloten dat de grenzen met een aantal Europese landen weer open zouden gaan per 15 juni en het negatieve reisadvies werd ingetrokken. Voor landen met een hoger risico en landen buiten de EU blijft het voorlopig wel nog bestaan. Ook is men vanaf 1 juni begonnen met uitgebreider testen: iedereen met (lichte) klachten kan nu een speciaal nummer bellen en een afspraak maken om getest te worden.

Hoog aantal doden

Wat opvalt is het hoge aantal doden in Nederland, het nijpende tekort aan beschermingsmiddelen en testen, en hoe men aanvankelijk achter de feiten aanliep. Voordat we het in de gaten hadden bleek het virus zich snel te hebben verspreid. Dit komt onder andere omdat er maar heel beperkt werd getest. "Blijf thuis bij klachten" was het devies, dan is testen niet nodig! Het totaal aantal besmette mensen lag daardoor volgens schattingen aanvankelijk wel tien keer zo hoog als de bevestigde besmettingen die dagelijks werden gemeld. Ook het aantal doden bleek hoger te zijn, toen de zogenaamde 'oversterfte' bekend werd gemaakt: het aantal mensen dat in deze maanden meer was overleden dan normaal te verwachten is. Er zijn bijna 6.000 'bevestigde' doden door corona, maar in werkelijkheid moeten het er zo'n 9.000 zijn. Vooral veel ouderen zijn nooit getest en kwamen daardoor niet in de statistieken terecht.

Gebleken is dat een flink aantal mensen (schattingen lopen van 25 tot wel 40%) geen of nauwelijks klachten ervaart terwijl men wel besmettelijk is. De ziekte heeft twee gezichten: voor zo'n 85% is het een griepachtige infectie, terwijl de overige 15% er ernstig ziek van wordt, met soms blijvende schade in het hele lichaam of de dood tot gevolg. Wat verder opvalt is dat met onze 'intelligente' lockdown de cijfers even hard omlaag gingen als in bijvoorbeeld Frankrijk waar je niet eens meer een ommetje mocht lopen. Ook de relatieve drukte in de weekenden met mooi weer heeft niet tot een nieuwe opleving geleid of zichtbaar de daling afgeremd. Dat geldt ook voor de versoepelingen en de duidelijk toegenomen drukte op straat van half mei. Volgens sommigen waren de eerste vrij milde maatregelen zoals geen handen schudden, vaak je handen wassen en thuis blijven bij geringe klachten al behoorlijk effectief, maar vooral te laat genomen. Er zijn steeds sterkere aanwijzingen dat mensen in de buitenlucht nauwelijks besmet raakten en dat vooral de matige luchtverversing binnen en het langere tijd

dicht op elkaar verblijven problematisch is. Ook zijn er sectoren die bijzonder kwetsbaar zijn: na de verpleeg- en verzorgingshuizen zijn nu de slachthuizen een probleem: hier werken arbeidsmigranten dicht op elkaar, zij worden in kleine busjes naar de werkplek vervoerd en leven met tien man in één huis. Ook zijn er in enkele scholen, kerken en moskeeën veel besmettingen geconstateerd.

Een nieuw probleem diende zich begin juni aan toen er wereldwijde verontwaardiging en woede heerste over de dood van een zwarte man, George Floyd, door een blanke politieagent in de VS. Op pinkstermaandag kwamen duizenden demonstranten naar de Dam die daar dicht op elkaar stonden. Hiermee had men niet gerekend, maar burgemeester Femke Halsema vond het een groter risico om in te grijpen en stelde het demonstratierecht boven het coronarisico. Dit kwam haar op felle kritiek te staan. Virologen zijn het niet eens over het risico van dit soort demonstraties; het goede weer en het feit dat velen een mondkapje droegen beperkten mogelijk de kans op grootschalige besmettingen. Na Amsterdam volgden er meer antiracisme demonstraties in verschillende steden waar men zich wel aan de anderhalve meter afstand hield. Burgemeester Halsema moest zich in de gemeenteraad verdedigen. Zij heeft demonstraties op de Dam vanaf nu verboden, die moeten naar het Museumplein, en dat zal dus waarschijnlijk ook gelden voor de pro- en anti-Israël demonstraties, die nu al jarenlang wekelijks op de Dam plaatsvinden.

HaCarmel dicht

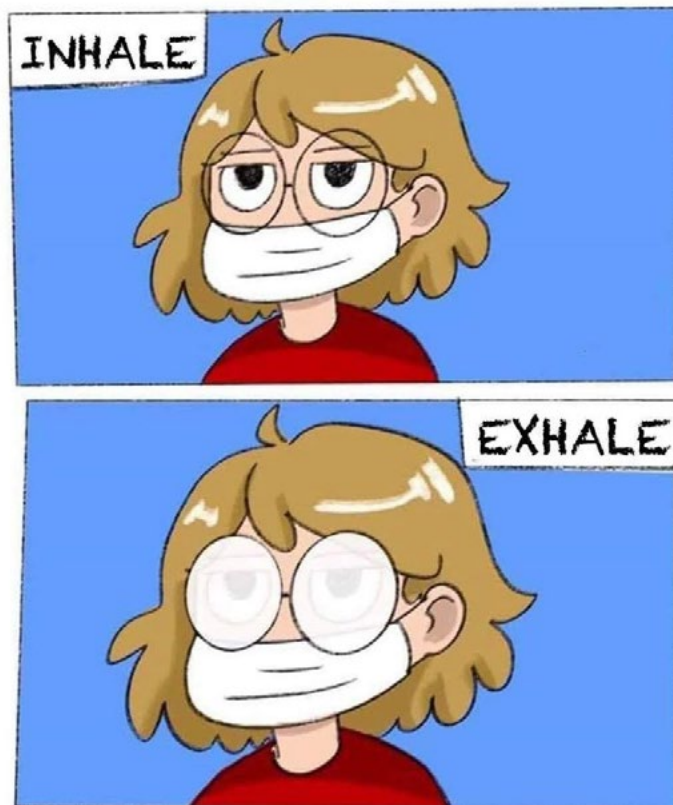
Op 8 mei was het Israëlische restaurant HaCarmel aan de Amstelveenseweg opnieuw doelwit van vernielingen: een ruit werd ingeslagen en de Israëlische vlag in brand gestoken. Dader Saleh Ali, een Palestijnse Syriër, had het restaurant eind 2017 ook al belaagd, maar kreeg toen maar zes weken cel omdat hij verminderd toerekeningsvatbaar zou zijn. Hij werd slechts veroordeeld voor vernieling en diefstal en niet voor terrorisme. De politie bespeurde destijds geen antisemitisch motief, iets dat politici anders zagen. Terwijl hij de ramen insloeg riep Ali: "Allahu Akbar" en "Free Palestine"; ook had hij een Palestijnse vlag bij zich. Hoewel hij verklaarde dat dit slechts een eerste stap was en hij het opnieuw zou doen, zei hij later in de rechtszaal dat hij spijt had en zoiets niet meer zou doen. Volgens zijn advocaat was Ali getriggerd door de erkenning van Jeruzalem als hoofdstad van Israël en wilde hij aandacht vragen voor de Palestijnse kwestie.

Het Openbaar Ministerie omschreef Saleh Ali, als 'instabiel, emotioneel belast en kwetsbaar', met een preoccupatie met het Israëlisch-Palestijnse conflict. Volgens psychologische rapporten heeft hij PTSS, lichte verstandelijke beperking, moeilijke karaktertrekken en hij gebruikt veel cannabis. Ook had hij relationele problemen. Ali sloot zich in 2008 aan bij een Palestijnse bevrijdingsorganisatie en zat in Syrië in een vluchtelingenkamp dat werd aangevallen door ISIS en al-Nusr, waartegen hij de wapens opnam. Inmiddels blijkt dus wat zijn woorden van spijt waard waren. Het is echter de vraag of Ali dit keer een zwaardere straf krijgt, omdat de zaak slechts dient voor de politierechter.

Bij HaCarmel werd na de eerste vernieling in december 2017 in maart 2018 de ruit (van anti-inbraakglas) opnieuw ingeslagen. In januari 2018 was een ruit besmeurd met eieren en mayonaise. Ook worden de ramen van HaCarmel wekelijks bespuugd en krijgt het restaurant vaak anonieme telefoontjes waarbij 'Palestina vrij' of 'Allahu akbar' wordt geroepen. Waarnemend burgemeester Jozias van Aartsen had al bewakingscamera's laten plaatsen bij het restaurant. De gevel van het restaurant is eveneens meermaals beklad en in januari dit jaar is een verdacht pakketje in het portiek aangetroffen waarna de omgeving werd afgezet. Op de website van lokale omroep AT5 regende het vervolgens antisemitische reacties. De vernieling op 8 mei was het vijfde incident in twee jaar en het hakt er wel in bij de eigenaren, die de zaak inmiddels tijdelijk hebben gesloten.

Het CJO – Centraal Joods Overleg – riep de gemeente Amsterdam en de regering op om de aanval als antisemitisme te benoemen. Ook het CIDI heeft middels een open brief aandacht gevraagd voor de zaak. Men wil dat de dader wordt gestraft voor een terroristisch en

antisemitisch motief, nl. het angst inboezemen van de Joodse gemeenschap. Het CIDI beschuldigt de gemeente ervan de zaak "systematisch te bagatelliseren en weg te moffelen". Het wijst op een escalatie van terroristische vernielingen die symbool staat voor het toenemende antisemitisme in de samenleving. Juist ook in Amsterdam groeit het aantal incidenten. De kwestie HaCarmel kwam eind mei in de gemeenteraad. Volgens de burgemeester komen er 'nieuwe, fysieke beveiligingsmaatregelen die belaging moeten voorkomen'.

IK ZOEK WERK!

**Mechanical engineer, 36 jr. B.Sc. Technion (2016), spec. maritime engineering, sub-richting energie. Gevarieerde werkervaring.
Voor CV en verder contact: 054-4820653 | noahbote@gmail.com**

OPROEP

Man zoekt vrouw. Bij voorkeur in Jeruzalem en omgeving. Hij is 70 jaar jong en alleen, nadat enige tijd geleden zijn uit Nederland afkomstige echtgenote overleed. Zelf is hij geen Nederlander maar wel bekend met de Nederlands-Joodse sfeer en gewoonten. Reacties graag naar het kantoor van de IOH.

FASTEST CAR RENTAL SERVICE ON DUTCH AIRPORTS

- Easy pick-up and return
- No nonsense
- Unlimited mileage
- 100% all inclusive

www.bbrcarrental.com

מֶלֶךְ הַדְּבוֹרִים

פֶּעַם הוֹבִיל אֶת הַנְּחִיל
מֶלֶךְ עָצַל לְהַבְהִיל
לֹא הִתְחַשֵּׁק לוֹ כָּל כֶּף לְמִשַּׁל
אֲבָל כֵּן הִרְבָּה לְזַלֵּל.

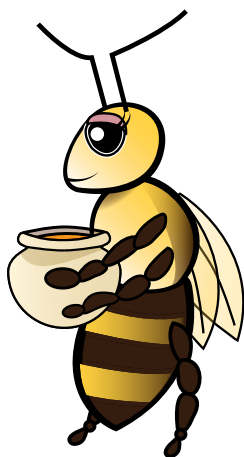
בַּמְמַלְכָה שֶׁל הַדְּבוֹרִים
עוֹבְדוֹת פּוֹעֵלוֹת רַבּוֹת
אֶל שְׁלִיטַת הַפְּוֹרֹת
דִּבֵּשׁ לְרֹב מְבִיאֹת.

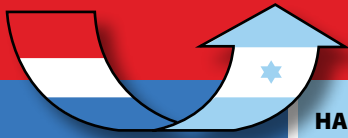
הַפּוֹעֵלוֹת שָׁבְתוּ בְּאֵין יָד חֲזֹקָה
הַמְּלָכָה שָׁמָּה לֵב; בְּזִרְוֹעַ נְטוּיָה
וּלְלֹא הַסּוֹסִים נִפְטְרָה מִן הַמֶּלֶךְ
יָדְעָה: טוֹב תִּפְעַל הַפְּוֹרֹת לְלֹא הַלֵּךְ
כְּמוֹשֶׁלֶת הַנְּחִיל פִּקְדָה הַפּוֹעֵלוֹת
הוֹצִיאָן אֶתֵּן הַחֲלָאָה הַזֹּאת.

לְמָה לֹא לְמֶלֶךְ וְדוֹקָא לָהּ?
פְּשוּט מְאֹד מֶלֶךְ אֵין בְּנִמְצָא.
אֲמָנִם יֵשׁ לֹא מְעַט זְכָרִים
שֶׁעַל חֲסֵדָה שֶׁל הַמְּלָכָה
בְּעוֹנָה הַנְּכוֹנָה זֶה עִם זֶה מִתְחַרִּים.

מֵאֲזוּ הוֹדוֹת לְרִסְנָה הַחֲזֹקָה
זְמַזוּם הִבָּאת הַדְּבִשׁ שׁוֹב וּבִיטֵר שְׂאֵת נִשְׁמָע.
בַּפְּוֹרֹת כָּל הַזְּמַן רוֹדָה מְלָכָה נִכְבְּדָה
אֲבָל מֵאֲזוּ מֶלֶךְ כָּבֵר לֹא נִמְצָא.

לְמָה אֵין מֶלֶךְ שֵׁם מוֹשֵׁל
כְּמוֹ אֶצֶל הָאָרִיוֹת
סְפוּר עֲצוּב אֲסִפֵּר לָכֶם
בְּאִגְדָה הַזֹּאת.

IOH - CONTACTPAGINA

IOH KANTOOR

Commercieel centrum
Ramat Ilan
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il www.ioh.co.il
www.facebook.com/
IrgoenOleiHolland

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Gideon van der Sluis

Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
voorzitter@ioh.co.il

Binyamin Tjong Alvares

Penningmeester (Dagelijks Bestuur)
binyamin.tjong@gmail.com

Marion Levkovits

Afd. Jeruzalem
(Vice-voorzitter/Dagelijks Bestuur)
marion.iohsecretaris@gmail.com

Marc Boas, Lid

marcboas@partner.net.il

Yvonne Ben Hador

Afd. Netanya/Sharon
yb0712@gmail.com

Malka Shamir-de Leeuw

Afd. Be'er Sheva/Zuiden
elsje@netvision.net.il

Baruch Bar Tel

Afd. Tel Aviv
baruch.bartel@gmail.com

Ini Lederer

Afd. Haifa/Noorden
iohhaifa@gmail.com

Natanja Slager, Lid

natanja@gmail.com

AFDELINGEN

JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
www.facebook.com/
pages/Irgoen-Olei-Holland-
Jerusalem/487276421333275
tel: 050-6748552 of 054-7600043
Voorzitter: **Marion Levkovits**
Secretaris: **Dini Goldschmidt**

HAIFA en het NOORDEN

iohhaifa@gmail.com
Voorzitter: **Helen Raz**
Tel: 054-7680877
Penningmeester: **Dr. Hans Hartog**
Tel: 04-8246053
Secretaris: **Ini Lederer**
Tel: 054-4760061

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat: **Rudie Kleerkoper**
tel: 09-8857987
iohnetanya.sharon@gmail.com

TEL AVIV

Voorzitter:
Avraham (Albert) de Vries
Tel: 054-4559853
devriesa@zahav.net.il

BE'ER SHEVA

voorzitter: Saskia de Leeuw-Beeser
tel: 054-6820030
saskia@bgu.ac.il

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA

David Raziël 22
4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9576529
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1
3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il www.joles.co.il

SOCIALE ZORG NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor
Nederlandse Shoa overlevenden
en hun partners
tel: 03-6242920
fax: 15336241889
emz@netvision.net.il
www.nini.org.il
Bezoekadres:
Arieh Regev 4, Netanya
Postadres: PO Box 13310, Netanya

FONDSEN LENINGFONDS & KEREN MEJEOECHEDET

tel: 03-5625611
ioh@netvision.net.il

JAD DAVIDS

POB 5207
4615102 Herzliya
giften: 03-6775174
tel: 050-7262577
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID

AMBASSADE

Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 / fax: 03-7540751
tel@minbuza.nl
http://Israël.nlembassy.org

CONSULATEN

Haifa

Ma'abarot St. 6 3446125 Haifa
tel: 04-8111707
cohollow@netvision.net.il

Eilat

POB 1099 8811001 Eilat
tel: 08-6335466, 08-6315666

VenO - WUV

Bezoekadressen op afspraak:

Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan
Tel: 03-7540777

Andere spreekuren:

Beth Joles Haifa - 077-7374100
Beth Juliana Herzliya - 09-9704646
Jeruzalem - 03-7540777
tel-veno@minbuza.nl

WUV- CLIËNTENRAAD

David Eisenmann, 08-9761618
Marthi Hershler, 02-6729370
Elly Maoz-Drukker, 09-8998367
Judith Millul, 04-8242788
Chanoch Mogendorff
04-9899482
Malka Shamir, 052-2700665
Shimon Vega, 08-9476342

OVERIGE ORGANISATIES

AJALAH - Israël R.A.

AJALAH-Israël
tel/fax: 050-5317442
bestuur1@ajalah.com
POB 6304, 3106201 Haifa

Amoetat AKEVOTH (sporen)-

Onderzoek van de genealogie
en het familie erfgoed van het
Nederlandse Jodendom (A.R.)
www.dutchjewry.org
bnnch@zahav.net.il

CENTER RESEARCH DUTCH JEWRY

Yitzhak Rabin Center
Hebrew University, Mount Scopus
9190501 Jeruzalem
tel: 02-5880242 / fax: 02-5880241
dutchjew@mail.huji.ac.il
http://www.dutchjewry.com

ELAH -

Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

STICHTING COLLECTIEVE MAROR-GELDEN ISRAËL (SCMI) in liquidatie

POB 24316 | 9124202 Jeruzalem
voorzitter@scmi.org.il
office@scmi.org.il | www.scmi.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

chayabrasz@gmail.com
www.
nederlandersbuitennederland.nl

Stichting GOED -

Grenzeloos Onder Een Dak

Voor Nederlanders in het buitenland
www.stichtinggoed.nl/goed

FACEBOOK

Dutch Forum Israel
Dutch Jerusalem
הולנד IOH
Irgoen Olei Holland Jeruzalem